

UNIVERZITA KARLOVA
FILOZOFICKÁ FAKULTA

Diplomová práce

2019

Cyril Kubát

UNIVERZITA KARLOVA
FILOZOFICKÁ FAKULTA
Ústav řeckých a latinských studií

Cyril Kubát

**Augustovy Res gestae a jejich ohlas u římských
historiků a biografů**

**Res gestae Divi Augusti and its echoes in the
Roman historiography and biography**

Diplomová práce

Rok obhajoby: 2019

Vedoucí práce: doc. PhDr. Václav Marek, CSc.

Poděkování:

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu práce, doc. PhDr. Václavu Markovi CSc. za cenné rady, připomínky, neskutečnou trpělivost a čas, který se mnou věnoval tvorbě této práce. Děkuji také mým rodičům, sestře s rodinou a bratrovi za velkou podporu nejen při tvorbě této práce, ale i po celou dobu mého studia.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 2. srpna 2019

Cyril Kubát

Abstrakt

Hlavním cílem této diplomové práce je srovnání obsahu textu Res gestae Divi Augusti s vybranými díly antických historiografů a biografů (především Suetonia, Velleia Patercula a Tacita) s následným posouzením, zdali mohly být Res gestae použity jako „historická osnova“ pro popis Augustovy vlády. Stručně se pokusím i o úvahu, jestli text Res gestae mohl nějak ovlivnit díla antické historiografie a biografie.

Abstract

The main task of this master's thesis is a comparison of the content of Res gestae Divi Augusti with the selected works of ancient historians and biographers (especially Suetonius Velleius Paterculus and Tacitus) with a subsequent assessment of whether Res gestae could have been used as a „historical outline“ to describe Augustus' reign. I will also try to briefly consider whether the text of the Res gestae could have affected the works of ancient historiography and biography.

Klíčová slova

Res, gestae, Divi, Augusti, Augustus, historiografie, biografie

Keywords

Res, gestae, Divi, Augusti, Augustus, historiography, biography

Rozsah práce: 108 835 znaků

Obsah

Úvod.....	9
1. Res gestae divi Augusti	10
2. Res gestae divi Augusti v Římě	17
3. Res gestae divi Augusti v provinciích	18
3.1. <i>Monumentum Ancyranum</i>	18
3.2. <i>Monumentum Antiochenum</i>	19
3.3. <i>Monumentum Apolloniense</i>	20
4. Res gestae divi Augusti a římsíi historikové a biografové.....	21
4.1. Kapitoly 1–14 (<i>honores</i>)	21
4.2. Kapitoly 15–25 (<i>impensae</i>)	28
4.3. Kapitoly 26–35 (<i>res gestae</i>)	32
5. Řecký text Res gestae divi Augusti	40
6. Res gestae divi Augusti jako umělecká inspirace.....	43
7. Závěr.....	46
8. Seznam použitých pramenů a sekundární literatury	47
8.1. Seznam pramenů	47
8.2. Seznam sekundární literatury	48

Úvod

Augustus (původně Gaius Octavius), adoptivní syn Gaia Iulia Caesara, se stal od roku 27 př. n. l. po letech zdoluhavých občanských válek prvním římským císařem. Během své vlády se mu podařilo skrze mnohé hospodářské a společenské reformy uklidnit situaci v říši a prostřednictvím vojenských výbojů nebo diplomacie se mu podařilo svou říši ještě rozšířit. Když poté 19. srpna 14 n. l. zemřel, zanechal za sebou čtyři listiny, které před smrtí světil do rukou vestálských panen. Byly mezi nimi jeho poslední vůle, pokyny pro svůj pohřeb, „výkaz své veřejné činnosti“ („*index rerum a se gestarum*“) a shrnutí vojenských a finančních údajů celé své říše¹. Třetí jmenovaná listina přežila dodnes ve formě *Res gestae divi Augusti*. Tento text nabízí dokonalý náhled na politickou ideologii Augustovy doby, a to slovy samotného vládce, a zároveň ukazuje, jak Augustus chtěl, aby se na něj pamatovalo. Theodor Mommsen označil toto dílo za „Königin der antiken Inschriften“ („královnu antických ‚vyrytých‘ nápisů“).

V této diplomové práci se nejdříve pokusím popsat *Res gestae divi Augusti*, pojednat o okolnostech jejich vzniku, žánrově je zařadit, navrhnout texty, které mohly posloužit Augustovi jako inspirace atd. Poté se zmíním stručně o tom, jak byly *Res gestae divi Augusti* vystaveny v Římě a v provinciích a popíšu tři verze textu, které dnes máme k dispozici. Následuje hlavní část práce, kde se pokusím rozebrat celý text (kromě preambule a dodatku) a nalézt co nejvíce paralel v popisu jednotlivých událostí u antických literárních pramenů (zejména historiografických – Cassius Dio, Tacitus a Velleius Paterculus; a biografických – Suetonius). Následně se zmíním o řecké verzi *Res gestae divi Augusti*, pokusím se jí srovnat s latinským originálem a poukážu na případné rozdíly mezi verzemi. Poté se zaměřím na pasáže z děl latinských spisovatelů (zejména Tacita, Suetonia a Velleia Patercula) a na některá další umělecká díla, která vykazují znaky inspirace *Res gestae*. A v závěru se pokusím shrnout své poznatky, zdali se *Res gestae* nějak podepsaly na celkovém obraze římské historiografie, a případně uvést příklady.

Jako hlavní edici textu *Res gestae* jsem pro svou práci použil vydání Johna Scheida z roku 2007, které obsahuje kromě kompletního latinského a řeckého textu i konkrétní znění všech tří kopií *Res gestae divi Augusti*, které se zachovaly do dnešní doby.

¹ Suet. Aug. 101,4

1. Res gestae divi Augusti

Res gestae divi Augusti je nápis vytvořený na příkaz prvního římského císaře Augusta, který v něm pojednává o svém politickém životě a úspěších, přičemž vše vypráví v první osobě. Měl být sepsán nedlouho před jeho smrtí roku 14 po Kr., jak nasvědčuje poslední věta samotného textu², je ale pravděpodobnější, že byl vytvořen již dříve a postupně prošel několika opravami³. Augustus svěřil text do péče vestálských panen spolu se svou závětí, která byla po jeho smrti přednesena v římském senátu Drusem mladším⁴ (synem Augustova nástupce Tiberia). Ten následně nechal podle Augustova nařízení vyrýt text Res gestae divi Augusti do dvou bronzových desek, které byly umístěny na pilířích⁵ stojících před Augustovým mauzoleem na Martově poli (tyto pilíře jsou dnes již ztraceny, zbyly po nich pouze základy objevené Edmundem Buchnerem v 80. letech minulého století⁶).

Následně nechal senát text rozeslat i do vzdálených provincií, aby se o Augustových činech dozvědělo co nejvíce obyvatel římské říše. Nejsou známy přesné informace o tom, jak byl text přijat ve všech provinciích, a už vůbec se neví, kolik kopií bylo ve všech provinciích vystaveno. Jisté ovšem je, že se text dostal i do města Ancyra, hlavního města provincie Galatia (střed dnešního Turecka), kde jej nechal místní místodržitel vytesat do stěn chrámu Romy a Augusta v původním latinském i v přeloženém a upraveném řeckém znění. Tato verze nese označení *Monumentum Ancyranum* a dnes je to nejúplnější známá verze latinského i řeckého textu Res gestae divi Augusti (proto také v odborné literatuře běžně označují pojmy *Monumentum Ancyranum* a Res gestae divi Augusti tu samou věc). Kromě této verze se zachovala i část řeckého textu ve městě Apollonia⁷ (*Monumentum Apolloniense*) a část latinského textu ve městě Antiochia⁸ (*Monumentum Antiocheum*). S pomocí těchto tří verzí je možné zrekonstruovat úplný text v obou jazycích⁹.

Text se skládá z krátké preambule, 35 kapitol a závěrečného dodatku, který byl do textu přidán až po Augustově smrti a který je psán ve třetí osobě. Lze jej také rozdělit podle témat na tři

² RG 35,2 „cum scripsi haec, annum agebam septuagensimum sextum“, což by znamenalo, že k tomu došlo někdy mezi 23. zářím 13 (tedy dnem jeho 76. narozenin) a 19 srpnem 14 (jeho úmrtím); Nicolet (1991) str. 19 nabízí jako jednu z možností prvního dokončení Res gestae divi Augusti rok 2 př. n. l.

³ Eck (2007), str. 168–9

⁴ Dio Cass. 56,33,1

⁵ Suet. Aug. 101,4 „...altero (volumine) indicem rerum a se gestarum, quem vellet incidi in aeneis tabulis, quae ante Mausoleum statuerentur...“

⁶ Eck (2007), str. 169

⁷ Zvaná také Sozopolis, ležela v provincii Galatia

⁸ Římská kolonie založená samotným Augustem v provincii Galatia

⁹ Eck (2007), str. 170

části¹⁰ (opomeneme-li preambuli a dodatek). První část (kapitola 1–14) pojednává o jeho *honores* (poctách) – politické kariéře, především o úřadech, které zastával, a veřejných poctách, které mu byly přiděleny. Nezapomíná ani na připomenutí úřadů a poct, které mu byly nabídnuty a které z různých důvodů odmítl. Ve druhé pasáži (kapitola 15–24) se píše o Augustových *impensae* (výdaje) – darech vlastním vojákům a římským občanům (ať už ve formě peněz, půdy nebo obilí), stavbách, které nechal vybudovat nebo opravit, a v neposlední řadě o hrách, které nechal jménem svým nebo příbuzných a na vlastní náklady uspořádat. Třetí pasáž (kapitola 25–35) Augustus věnoval *res gestae* (úspěchům) – vojenským úspěchům a spojenectvím, která uzavřel s cizími národy, a nepolitickým poctám, které během své vlády obdržel. Dodatek, který pravděpodobně napsal někdo jiný, zmiňuje „nevyčísitelné“ množství peněz¹¹, které Augustus věnoval veřejnosti, a řadu dalších budov, které nechal zbudovat nebo opravit.

Res gestae divi Augusti tak v první řadě nabízí náhled na politickou ideologii Augustovy éry, a to slovy samotného vládce. Zároveň je však (i přes své zjevné nedostatky) neocenitelným materiálem pro celkové poznání Augustovy doby vůbec. Dodnes se totiž ve větší míře dochovaly pouze dvě práce, které se Augustem, jeho životem a jeho vládou zabývají, a sice Suetoniův životopis a historiografické dílo Řeka Cassia Diona. První jmenovaný je důležitým zdrojem především díky tomu, že zmiňuje i zdroje nepřátelské vůči Augustovi (např. Antoniovy dopisy¹²) nebo doslovné Augustovy citáty. Suetoniovo dílo je ale životopisné (soustředil se tedy zejména na charakterové rysy postav, nikoli na historické vyprávění) a nelze jej tak brát jako ryze historiografické. Naopak Cassius Dio byl sice historikem a jeho dílo nabízí historický narativ Augustovy doby (vcelku se dochoval jeho výklad do roku 10 př. n. l., ve větší míře i dále), ovšem jeho vyprávění je silně ovlivněno snahou zobrazit Augusta jako model správného vládce (ačkoli k němu rozhodně není zcela nekritický). Také nejsou známy zdroje, odkud Cassius Dio čerpal. Obě jmenované práce navíc vznikly až dlouho po Augustově smrti, a kvůli jejich povaze není průběh jeho doby zcela jasný. Za zmínku jistě stojí i dílo Velleia Patercula, které je důležitým zdrojem informací zejména pro války, které se za vlády Augusta a Tiberia konaly a kterých byl on sám očitým svědkem jakožto legát. Ten ovšem Augustovi velmi lichotí (a ještě více jeho nástupci Tiberiovi), jeho dílo tak rozhodně není nestranné. Důležité je i dílo řeckého historika Appiána, jehož výklad 13. až 17. knihy Římských dějin (zabývající se občanskými válkami a koncem římské republiky, proto jsou také označovány jako *Bellum civile*) ale končí rokem 36 př. n. l. a dobou konce druhého triumvirátu a Augustova principátu se již nezabývá. Historik Titus Livius a

¹⁰ Cooley (2009), str. 34

¹¹ RG App. „...innumerabile“

¹² Suet. Aug, 2; 4; 7; 16; 69; 70

básníci Augustovy éry (zejména Ovidius, Vergilius a Horatius) pro změnu podávají svědectví o tom, co si o Augustově době mysleli jeho současníci (obvykle byli kladného smýšlení, otázkou ovšem je, do jaké míry jsou tato svědectví založená na pravdě, dost možná chtěli tito autoři Augusta jenom potěšit).

Je jisté, že dříve bylo pramenů zabývajících se Augustovou vládou a jeho životem mnohem více, že řada z nich byla napsána ještě za císařova života a že některé z nich nešetřily kritikou¹³, ty se ale dochovaly jen částečně nebo se nedochovaly vůbec. Např. Cremutius Cordus ve svém historickém díle pokrýl období války mezi Augustem a Markem Antoniem a následně i Augustovu vládu, jenže jeho dílo se zachovalo pouze skrze citátové zlomky¹⁴. Těch několik kritických výtek mířených na Augusta, které máme, se týkají převážně jeho činů z doby druhého triumvirátu, nikoli z doby jeho samostatné vlády. Lze říct, že od prvních let principátu jej nikdo nekritizoval (nebo alespoň se jej neodvážil kritizovat).

Res gestae divi Augusti rozhodně nejsou objektivním textem, ukazují prakticky pouze autorův pohled na svou vládu. Také nezmiňuje všechny významné události let 44 př. n. l. a 14 po Kr. (tedy doby, kdy byl Augustus politicky činný), ale pouze ty, které se týkají přímo jeho (politické a vojenské úspěchy, pocty obdržené od senátu nebo římského lidu apod.). V textu navíc nevyličil události posledních šesti let své vlády (opomeneme-li zmínku o jeho posledním censu z roku 14 n. l.¹⁵). O řadě událostí pojednává pravdivě jen zčásti, o některých lže, jiné zase zcela opomíjí. Např. se vůbec nezmiňuje o svém životě před nástupem na politickou scénu, o svém narození a téměř se nezmiňuje jménem ani o ostatních členech své rodiny. Významnější roli tvoří pouze dva jeho vnuci Gaius a Lucius Caesarové (ze kterých učinil adoptivní syny), kteří obdrželi zvláštní pocty¹⁶. Dále pětkrát zmínil svého nástupce Tiberia¹⁷, dvakrát svého zetě Agrippu¹⁸ a jednou svého dalšího zetě Marcella¹⁹ (u Agrippy ovšem neuvedl ani v jednom případě příbuzenský vztah). Augustus dále nejmenuje žádného Římana, který nepatřil do jeho rodiny (kromě konzulů, jejichž jména používal k dataci). Především zásadně nezmiňuje jména svých protivníků, hlavně Marka Antonia, Sexta Pompeia a Caesarovy vrahy Bruta a Cassia.

¹³ Tac. Ann, 1,2,1 „*sed veteris populi Romani prospera vel adversa claris scriptoribus memorata sunt, temporibusque Augusti dicendis non defuere decora ingenia, donec gliscente adulatione deterrerentur*“

¹⁴ Suet. Aug, 35,2

¹⁵ RG 8,4

¹⁶ RG 14

¹⁷ RG 8,4 „*conlega Tib. Caesare filio meo*“; 12,2 „*Ti. Nerone P. Quintilio consulibus*“; 16,2 „*Ti. Nerone et Cn. Pisone consulibus*“; 27,2 „*per Ti. Neronem tradere, qui tum mihi privignus erat*“; 30,1 „*devictas per Ti. Neronem, qui tum erat privignus et legatus meus*“

¹⁸ RG 8.2 „*...conlega M. Agrippa...*“; 22,2 „*...magister conlegii collega M. Agrippa...*“

¹⁹ RG 21,1 „*...sub nomine M. Marcelli generi mei esset*“

U Res gestae divi Augusti je zřejmý jejich propagandistický rys, jelikož neobsahují souhrn faktů o Augustově vládě, ale spíše v nich autor ospravedlňuje a vysvětluje vybrané události, které se odehrály od Caesarovy smrti do konce jeho života. Augustus chtěl zdůraznit prvky kontinuity a tradice a tím propojit starý republikánský systém vlády s novým. Musel tedy vynechat nebo alespoň poupravit fakta, která by se mu během takové práce nehodila. Kvůli svému propagandistickému účelu samozřejmě zamlčuje i tragické události, které se za jeho vlády odehrály (např. zničení tří římských legií v bitvě v Teutoburském lese roku 9 n. l.). Augustovo užívání propagandy se navíc zdaleka neomezovalo jen na Res gestae divi Augusti, nejlépe a nejsnadněji se totiž v jeho době šířila propaganda prostřednictvím mincí²⁰. Hlavně ty totiž neustále připomínaly obyvatelům Říma i ostatních území říše, kdo to Augustus je a jaké velké činy vykonal.

Jedním z důležitých a několikrát se vyskytujících motivů Res gestae divi Augusti je také ukázka Augustova prvenství, ať už v dosažení určitých úspěchů nebo v získání některých poct²¹. Vždyť právě za jeho vlády se mimo jiné poprvé doplavilo římské loďstvo až ke Kimbrům²² (snad dnešní Jutský poloostrov), za jeho vlády si římské vojsko podmanilo kmeny v Pannonii, i když je před tím ani nespátřilo²³, a právě k Augustovi byli poprvé v římských dějinách vysíláni poslové indických králů²⁴. Augustova jedinečnost byla zcela zřejmá i ze zbytku textu a nebylo tedy nutné jí neustále v textu opakovat.

Augustus si však přeci jen dával pozor, aby text nevyzněl tak, že se pokouší o samovládu podobnou diktátorskému režimu. Používal proto na mnoha místech textu senát a lid římský (*senatus populusque Romanus*) jako iniciátory mnoha jeho činů nebo jako jeho hlavní oporu. Právě tato instituce mu měla nabídnout post diktátora²⁵ a „dozorce nad zákony a mravy“²⁶, na její příkaz měl Augustus zvýšit počet patriciů²⁷ a v neposlední řadě mu měla věnovat zlatý štít za jeho dobré vlastnosti²⁸ a udělit mu (spolu s jezdeckem) přídomek *pater patriae*²⁹.

Dalším motivem pro vytvoření Res gestae divi Augusti byla zřejmě Augustova snaha

²⁰ Braund (2014) str. 10

²¹ Ramage (1987) 31–32

²² RG 26,4 „*classis mea per Oceanum ab ostio Rheni ad solis orientis regionem usque ad fines Cimbrorum navigavit, quo neque terra neque mari quisquam Romanus ante id tempus adit*“

²³ RG 30,1 „*Pannoniorum gentes, quas ante me principem populi Romani exercitus nunquam adit*...“

²⁴ RG 31,1 „*ad me ex India regum legationes saepe missae sunt non visae ante id tempus apud quemquam Romanorum ducem*“

²⁵ RG 5,1 „*Dictaturam...et a populo et a senatu, M. Marcello et L. Arruntio consulibus non accepi*“

²⁶ RG 6,1 „*senatu populoque Romano consentientibus ut curator legum et morum summa potestate solus crearer*...“

²⁷ RG 8,1 „*Patriciorum numerum auxi consul quintum iussu populi et senatus*“

²⁸ RG 34,2 „*et clupeus aureus in curia Iulia positus, quem mihi senatum populumque Romanum dare*“

²⁹ RG 35,1 „*senatus et equester ordo populusque Romanus universus appellavit me patrem patriae*“

ilustrovat svou osobnost a své činy jako příklad mladším členům svého rodu a zejména svým následovníkům, jak se správně chovat³⁰. To by nebylo vůbec nic nového, idea příkladů (*exempla*) velkých mužů a žen minulosti a jejich činů byla v římské kultuře hluboce zakořeněna. Členové císařské rodiny byli v době nedlouho po zveřejnění *Res gestae divi Augusti* zřejmě chápáni jako jeden z takových příkladů správného a čestného chování, jak dokládá rozhodnutí senátu v případě Gaia Calpurnia Pisona, kde jsou zmíněni i Augustus (v té době již zbožštěný) a Tiberius jakožto vzory pro římský senát³¹.

Otázkou dodnes zůstává, pro jaké konkrétní publikum byly *Res gestae divi Augusti* zveřejněny – pouze pro obyvatele Říma nebo pro obyvatele celé římské říše? Logicky se nabízí spíše první navrhovaná možnost, protože celý text je psaný z ryze římské perspektivy. Také jsou zde pasáže, jejichž obsah by provinciální čtenáře pravděpodobně příliš nezajímal (zejména kapitoly o římských stavbách a podrobnosti o darech, které Augustus věnoval Římu).

Z literárního hlediska postrádá text *Res gestae divi Augusti* téměř jakoukoli eleganci. Stejně jako je tomu u jiných nápisů podobného druhu je i tento nápis poměrně stručný, konkrétní a nijak zvlášť umělecky zdobený. Je docela možné, že takový byl i Augustův záměr, protože podle Suetonia si při svém projevu potrpěl na otevřenost a konkrétnost³². Dával přednost přesnosti před výřečným asijským stylem a neváhal častěji používat spojky, jen aby bylo jasnější, co chce říct. K této skutečnosti se vyjádřil i Aulus Gellius v popisu jednoho z Augustových dopisů vnukovi Gaiovi³³. Přesto lze v textu nalézt minimálně dva hexametry, přičemž první z nich se nachází hned v prvních slovech preambule („*rerum gestarum divi Augusti quibus orbem...*“). V latinské verzi se Augustus také co možná nejvíce vyhýbal řeckým slovům (kromě těch, která latina v té době již zcela přijala). Např. v pasáži, kde mluví o umělé námořní bitvě, nepoužívá původem řecký termín *naumachia*, ale sousloví *navalis proeli spectaculum*³⁴. Ze syntaktického hlediska je ještě více zřejmé, že celý text je výhradně o Augustovi, čemuž nasvědčuje zejména nadužívání zájmena *meus*. Když je podstatných jmen, ke kterým se toto zájmeno vztahuje, více, bývá běžně oddalováno, aby tím bylo v konečném výsledku důraznější (např. *privignus et legatus meus*³⁵ – můj pastorek a legát).

³⁰ RG 8,5 „*et ipse multarum rerum exempla imitanda posteris tradidi*“

³¹ SCPP 90–92 „*item senatum, memorem clementiae suae iustitiaeque atque animi magnitudinisque, quas virtutes a maioribus suis accepisset, tum praecipue ab divo Augusto et Ti. Caesare Augusto principibus suis didicisset*“

³² Suet. Aug. 86,1 „(Augustus) *praecipuam curam duxit sensum animi quam apertissime exprimere*“

³³ Aul. Gel. Noc. Att. 15,7,5 „*...duceremurque elegantia orationis neque morosa neque anxia, sed facili hercle et simplici...*“

³⁴ RG 23,1

³⁵ RG 30,1

Dosud nezodpovězenou otázkou zůstává, do jakého konkrétního žánru vlastně *Res gestae divi Augusti* zařadit. Zřejmý je jejich autobiografický prvek, když jsou de facto celé o autorovi a jsou v první osobě. Jistou podobu lze vidět i v typických římských epitafech, jelikož zpravidla obsahovaly i seznam vojenských a civilních úřadů a poct, které dotyčný za svého života získal. *Res gestae divi Augusti* jsou však psány v první osobě, zatímco ostatní epitafy jsou až na vzácné výjimky psány ve třetí osobě. Text u Augustova mauzolea byl navíc vyryt do bronzu, kdežto většina římských epitafů (např. členů rodiny Scipionů) byla zvěčněna v mramoru.

Jistou paralelu lze vidět i v *laudatio funebris*, kde šlo také o vyzdvižení adresáta a jeho činů. Tyto pohřební chvalořeči však byly pronášeny již nad zesnulým a jejich autory nebyli samotní adresáti. *Res gestae divi Augusti* se navíc od ostatních latinských pohřebních nápisů a chvalořečí neliší pouze užitím netradiční *ich-formy*, ale především rozsahem, který nemá v římské epigrafice obdoby. Zároveň už samotné označení „pohřební nápis“ by v případě *Res gestae divi Augusti* mohlo být problematické, protože text nebyl vytesán přímo v hrobce. Za možnou inspiraci *Res gestae divi Augusti* mezi takovými pohřebními nápisy je běžně označován anonymní nápis z fora Popilii³⁶, nejčastěji přisuzovaný Publiovi Popilliovi Laenovi (konzul pro rok 132 př. n. l.) nebo Anniovi Rufusovi³⁷ (konzul pro rok 128 př. n. l.). Zde je kromě *ich-formy* zřejmý i důraz na autorovo prvenství v určité oblasti a zaměření se na vybudované stavby.

Za nejbližší epigrafické paralely k *Res gestae divi Augusti*, které můžeme nalézt na území Říma, bychom mohli považovat *elogia*. Ani jejich texty totiž nebyly sestavovány podle chronologického pořadí, ale podle tematického. Např. na rostrálním sloupu politika a vojevůdce Gaia Duilia (3. století př. n. l., konzul pro rok 260 př. n. l.) jsou nejdříve vypsány jeho vojenské úspěchy na moři, poté jeho válečná kořist a úspěchy v pozemních bitvách³⁸. Vzhledem k tomu, že se tento sloup nacházel na velice prominentním místě (foru Romanu), je docela možné, že mohl být jednou z Augustových inspirací při pozdějším sestavování *Res gestae divi Augusti*.

Paralelu pro pasáže *Res gestae divi Augusti* oslavující Augustovy vojenské úspěchy můžeme nalézt u nápisů oslavujících úspěchy jiných vítězných vojevůdců. Např. Pompeius Magnus měl nechat podle Plinia st. postavit po válce s Mithridatem ze získané kořisti chrám

³⁶ ILS 23 „*viam fecei ab Regio ad Capuam, et in ea via ponteis omneis, miliarios tabelariosque poseivei . . . et eidem praetor in Sicilia fugiteivos Italicorum conquaesivei, redideique homines DCCCCXVII. Eidemque primus fecei, ut de agro poplico aratoribus cederent pastores. Forum aedisque poplicas heic fecei.*“

³⁷ Ridley (2007) str. 59

³⁸ ILS 65; Ridley (2003) str. 58–59

zasvěcený Minervě a do něj vytesat oslavný nápis³⁹, který je v ještě mnohem více militantním duchu než Res gestae.

Podíváme-li se mimo Řím, Augustovi mohly být inspirací i velkolepé nápisy králů a vládců blízkovýchodních a helénistických říší. Z první jmenované skupiny se Res gestae divi Augusti asi nejvíce podobá trojjazyčný Bísotúnský nápis, který se nachází na vysoké skalní stěně nedaleko dnešního íránského Kermánšáhu⁴⁰. Ten nechal pořídit perský velkokrál Dareios I. (vládl 522–486 př. n. l.) na oslavu svého vítězství nad rebely v prvních letech své vlády. Tvoří jej text psaný ve třech různých jazycích (staroperštině – jazyku krále, akkadštině – hlavním jazykem místní správy, a elamštině – místním jazykem)⁴¹. Bísotúnský nápis má s Res gestae divi Augusti společných několik věcí – také je psán v první osobě a velkokrál se snaží zdůraznit legitimitu své vlády po vyhrané občanské válce. Na druhou stranu Dareios, na rozdíl od Augusta, své protivníky přímo jmenuje a za své vítězství ve velké míře vděčí bohům. Nápis navíc není součástí králova hrobu.

Z textů vládců helénistických říší je nejcitovanější paralelou řecký nápis⁴² Augustova současníka a vládce arménského království Kommagéné Antiocha I. (vládl 70–38 př. n. l.). Byl objeven na zadní části kamenného trůnu v králově hrobce, která leží na úpatí hory Nemrud (dnešní jihovýchod Turecka). Podobně jako u Res gestae divi Augusti je i tento nápis psán v první osobě, byl vytvořen zřejmě nedlouho před Antiochovou smrtí (asi okolo roku 40 př. n. l.) a důležitou rolí v ní autor přikládá armádě. Vyzdvihuje zde také řecký ekvivalent latinské *pietas*. Na rozdíl od Res gestae divi Augusti však Antiochos tento text vytvořil především pro svou deifikaci (a to ještě za svého života), zmiňuje v něm i své rodiče a je výrazně kratší (tvoří jej pouze 123 řádků).

³⁹ Plin. NH 7, 97 „„CN·POMPEIVS MAGNVS IMPERATOR BELLO XXX ANNORVM CONFECTO FVSIS FVGATIS OCCISIS IN DEDITIONEM ACCEPTIS HOMINVM CENTIENS VICIENS SEMEL LXXXIII DEPRESSIS AVT CAPTIS NAVIBVS DCCCXVI OPPIDIS CASTELLIS MDXXXVIII IN FIDEM RECEPTIS TERRIS A MAEOTIS AD RVBRVM MARE SVBACTIS VOTVM MERITO MINERVAE““

⁴⁰ Anglický překlad staroperského textu s poznámkami nabízí Kent (1953) 116–135

⁴¹ Ridley (2003) str. 53

⁴² Anglický překlad s komentářem nabízí Burstein (1985) str. 63–66

2. Res gestae divi Augusti v Římě

Text *Res gestae divi Augusti* byl podle Augustovy závěti vyryt do bronzových plátů a ty byly následně umístěny do pilířů před jeho obrovským mauzoleem⁴³, které bylo dokončeno po několikaleté výstavbě roku 28 př. n. l. (tedy 42 let před Augustovou smrtí). Krom toho, že tato hrobka byla v první řadě symbolem Augustovy nepředstavitelné moci⁴⁴, její vybudování v Římě mělo obrovský význam v politickém boji proti Marku Antoniovi. Zatímco Augustus tím dokazoval svou oddanost vůči Římu, bylo známo, že Antonius ve své závěti, které se Augustus nelegálně zmocnil a následně jí přečetl v senátu, nařídil, aby byl pohřben v Alexandrii spolu s egyptskou královnou Kleopatrou⁴⁵ (proslýchalo se, že má dokonce v plánu učinit z Alexandrie hlavní město říše místo Říma⁴⁶).

Augustova hrobka svou velikostí překonala hrobky všech následujících císařů a svým významem se mohla rovnat mauzoleu v Halikarnássu (které bylo označováno za jeden ze sedmi divů starověkého světa) či hrobce Alexandra Velikého v egyptské Alexandrii. Kromě Augusta samotného zde byla pohřbena i řada členů jeho rodiny před Augustovou smrtí (např. sestra Octavia ml., vnukové a zároveň adoptivní synové Gaius a Lucius) i po ní (z jeho následovníků Tiberius, Caligula, Claudius a Nerva). Výjimku tvořily jeho dcery Iulie st. a vnučky Iulie ml., jejichž pohřeb v hrobce Augustus vysloveně zakázal⁴⁷. Nejpodrobnější známý popis Augustova mauzolea se zachoval ve Strabónovi⁴⁸.

Použití bronzu pro zveřejnění textu nebylo náhodné, do něj byly totiž vyrývány i jiné důležité úřední dokumenty a zákony. Augustovy *Res gestae divi Augusti* však nebyly jediným textem, který byl před jeho mauzoleem vystaven⁴⁹. Byly sem postupně přidávány i nápisy o činech dalších členů jeho rodiny, např. Augustova prasynovce Germanika, a jiné texty zde byly dokonce vystaveny ještě před vydáním Augustova textu (např. nápisy věnované předčasně zesnulým adoptivním synům a potencionálním následovníkům Gaiovi Caesarovi a Luciovi Caesarovi). Ovšem ani tyto nápisy se dodnes nezachovaly. Lze tedy říct, že ačkoli *Res gestae divi Augusti* jasně předčily popisy činů ostatních členů jeho rodiny, je třeba na ně nahlížet jako na jedny z „činů Augustovy rodiny“ (*res gestae domus Augustae*).

⁴³ Kromě označení Mausoleum byla hrobka označována i jako *tumulus Iuliorum*

⁴⁴ Zanker (1989) str. 73

⁴⁵ Dio Cass. 50,3,5

⁴⁶ Dio Cass. 50,4,1

⁴⁷ Suet. Aug. 101,3 „*Iulias filiam neptemque, si quid iis accidisset, vetuit sepulcro suo inferri*“

⁴⁸ Strab. Geo. 5,3,8

⁴⁹ Cooley (2009) str. 5

3. Res gestae divi Augusti v provinciích

Protože se originální římský text *Res gestae divi Augusti* na bronzových plátech nezachoval, musíme se při rekonstrukci původního textu spoléhat pouze na tři různě zachovalé kopie, které byly vystaveny ve městech v provincii Galatia (dnešní střed Turecka). Ta se stala provincií právě za Augustovy vlády roku 25 př. n. l. po náhlém zavraždění místního klientského krále Říma Amyntase, ačkoli již předtím zde měl Řím veliký vliv díky Pompeiově pomoci místním keltským obyvatelům proti králi Mithridatovi VI. Tato oblast byla pro Řím strategicky velmi důležitá, protože sloužila jako nárazníková zóna proti nájezdům kmenů z Kavkazu a proti Parthům na východě.

Nápis z Ancyry, známý také jako *Monumentum Ancyranum*, obsahuje nejzachovalejší latinskou i řeckou verzi *Res gestae*, o které víme. Z Antiochie (u dnešního města Yalvaç) se zachovala latinská verze (*Monumentum Antiocheum*), která byla pravděpodobně vytesána na stěny veliké brány vedoucí do chrámu Augusta, a v Apollonii (dnešní Uluborlu) byla objevena řecká verze (*Monumentum Apolloniense*), kterou byla popsána podstava podpírající několik soch. Všechny tři nápisy tak byly pravděpodobně spojeny se svatyněmi pro uctívání Augusta.

Dosud zůstává nezodpovězena otázka, jestli byl text *Res gestae divi Augusti* rozesílán a následně vystavován mimo Řím na rozkaz senátu, nebo jestli jej vystavovali samotní obyvatelé provincií. Obvykle se uvádí jako pravděpodobnější první možnost, a to z toho logického důvodu, že by obyvatelé provincií asi těžko zajímaly takové věci, které se odehrály v Římě, jako např. výčet her, představení nebo rozdávání peněz chudým⁵⁰.

3.1 *Monumentum Ancyranum*

Nejúplnějši zachovalá verze textu *Res gestae divi Augusti* se nachází na zdech chrámu Romy a Augusta ve městě Ancyra. Tu založil sám Augustus okolo roku 25 př. n. l. a stala se hlavním městem provincie Galatia. Chrám zasvěcený Romě a Augustovi, který zde byl následně postaven, se nacházel na místě někdejší svatyně patřící místním božstvům Mén a Kybelé, a stal se střediskem provinciálního kultu, který spravovala skupina místních lidí⁵¹.

Latinský text byl rozdělen na dvě části (od první do osmnácté kapitoly a od devatenácté kapitoly po dodatek) a vyryt na levé a pravé stěně *pronau* z vnitřní strany. Obě poloviny textu se dále dělily do tří sloupců o 43–54 řádcích, přičemž preambule byla vyryta většími písmeny ve

⁵⁰ Yavetz (1984) 8

⁵¹ Burrell (2004) str. 166

třech řádcích nad prvními třemi sloupci. Vyrytá písmena byla vybarvena červenou barvou, která byla místy viditelná ještě v 19. století⁵². Řecký text byl celý vepsán do vnější strany jižní stěny *celly* a tvoří jej 19 sloupců textu o 20–25 řádcích. Preambule zde byla vyryta většími písmeny nad celý zbytek textu.

Důvod, proč byly *Res gestae divi Augusti* zveřejněny právě zde, je zřejmý. Preambule potvrzuje zbožštění již zesnulého vládce, který byl uctíván právě v tomto chrámu, a text samotný obsahuje důvody toho, proč by zbožštěn. Nebyl to ovšem jediný nápis, který se v chrámu Romy a Augusta nacházel. Mezi další texty patří i seznam místních kněží z doby julsko-klaudijské dynastie (kteří většinou pocházeli z původních rodin) s popisy jejich dobročinnosti.

Text *Monumentum Ancyranum* byl znovu objeven již roku 1555 nizozemským diplomatem Augierem Ghiselinem de Busbecq, který působil na dvoře sultána Sulejmana I. jako velvyslanec římskoněmeckého císaře Ferdinanda I. K jeho prvnímu vydání pak došlo roku 1883 díky Theodoru Mommsenovi, který k němu přidal i důkladný komentář.

3.2 *Monumentum Antiochenum*

Antiochia (také zvaná Antiochie Pisidská), kterou Augustus založil roku 25 př. n. l. jako kolonii (*colonia Caesarea Antiochia*) pro své veterány z páté a sedmé legie, ležela na místě původního stejnojmenného města založeného ve třetím století př. n. l. za vlády Seleukovců. Ležela na strategicky výhodné pozici nedaleko vojenské cesty *via Sebaste* (kterou také založil Augustus), podobně jako řada dalších kolonií, které Augustus založil pro své veterány⁵³. Antiochia se od ostatních nových kolonií založených v oblasti Pisidie (kterých bylo za vlády Augusta osm) lišila tím, že jako jediná obdržela titul *Caesarea* a obdržela právo *ius Italicum*. Protože se stejně jako Řím nacházela na sedmi pahorcích, prezentovala se Antiochia jako zmenšený Řím, přičemž některé její čtvrti byly pojmenovány podle římských vzorů⁵⁴. Vystavení latinské verze *Res gestae divi Augusti* právě zde tak mohlo mít i symbolický význam.

Nápis se dochoval jen po malých částech, protože byl z neznámých důvodů někdy před zničením města Araby (tedy před rokem 713) zničen. První fragmenty *Monumentum Antiochenum* byly objeveny až v roce 1914 britským archeologem sirem Williamem Ramsayem, ovšem k podrobnějšímu prozkoumání lokality a objevení dalších fragmentů došlo až o dalších deset let

⁵² Cooley (2009) str. 9

⁵³ RG 28,1 „*colonias in Africa, Sicilia, Macedonia, utraque Hispania, Achaia, Asia, Syria, Gallia Narbonensi, Pisidia militum deduxi.*“

⁵⁴ Mitchell a Waelkens (1998) str. 8; Levick (1967) str. 77

později. Dosud bylo objeveno okolo 270 fragmentů textu⁵⁵.

Text *Res gestae divi Augusti*, který se zde zachoval jen v latinském znění (což lze chápat jako důkaz důležitosti tohoto města jakožto vojenské a kulturní základny Říma v Malé Asii), byl vyryt do desek vápencového obložení v místním chrámu zasvěcenému pravděpodobně Augustovi⁵⁶. Byl rozdělen do deseti sloupců, přičemž preambule se nacházela ve čtyřech řádcích nad prvními dvěma sloupci. Podobně jako u *Monumentum Ancyranum*, i zde byla písmena vybarvena červenou barvou⁵⁷. Dodnes se vedou spory ohledně otázky, do které části chrámu byl nápis původně vytesán, většina badatelů však soudí, že se nápis nacházel na stěnách monumentální vstupní brány⁵⁸.

Konkrétní znění zachovalých fragmentů verze z Antiochie nabízí Scheid (2007) na stranách 200–223.

3.3. *Monumentum Apolloniense*

O městě Apollonia (oblast Pisidie) se toho dnes moc neví. Bylo založeno snad někdy během 3. století př. n. l. za vlády Seleukovců, za vlády Amyntase bylo připojeno ke Galatii a za Augusta sem bylo vysláno několik římských kolonistů.

Řecký text *Res gestae divi Augusti* byl vytesán do kamenné podstavy, která pravděpodobně podpírala pět soch patřících členům císařské rodiny. Mimo Augustův text zde totiž byly objeveny i fragmenty řeckých verzí jmen Germanicus, Tiberius a Augustus, ke kterým pravděpodobně původně patřila ještě jména Iulia Augusta a Drusus⁵⁹. Nad těmito jmény byl vyryt i dedikační nápis, který císařské rodině věnovali obyvatelé Apollonie a kolonisté z Lýkie a Thrákie. Samotný text *Res gestae divi Augusti* pak byl vytesán pod těmito nápisy. Byl rozdělen do sedmi sloupců (vždy po čtyřech až šesti kapitolách, přičemž se neví, zdali byl jeho součástí i dovětek).

Tato verze *Res gestae divi Augusti* byla objevena roku 1821⁶⁰ ve vysoce fragmentárním stavu, stejně jako text z Antiochie. Dnes se nachází v archeologickém muzeu Afyonkarahisar ve stejnojmenném tureckém městě. Její přesné znění uvádí Scheid (2007) na stranách 224–234.

⁵⁵ Robinson (1926) str. 7–20 nabízí kompletní text *Monumentum Antiochenum*

⁵⁶ Cooley (2009) str. 14 nabízí i varianty, že chrám byl zasvěcen lovu Optimovi Maximovi, Romě a Augustovi (tedy stejným božstvům jako v případě *Monumentum Ancyranum*) nebo místnímu bohu Ménovi

⁵⁷ Robinson (1926) str. 26

⁵⁸ Cooley (2009) str. 14 nabízí i jiné návrhy ostatních badatelů

⁵⁹ Cooley (2009) str. 17 nabízí kromě jmen Iulia Augusta a Drusus i jména Gaius a Lucius

⁶⁰ Gruyter (2014) str. 52

4. Res gestae divi Augusti a římskí historikové a biografové

V této kapitole se pokusím postupně projít latinský text *Res gestae divi Augusti* a srovnat popis jednotlivých událostí s jejich paralelním výkladem v dílech antických autorů, zejména římských historiků a biografů. Budu si všimnout především shod nebo rozdílů mezi interpretacemi, Augustových opomenutí a zamlčení nebo naopak zdůraznění a zveličení některých jeho činů a případnými rozdíly mezi latinskou a řeckou verzí textu. Abych zamezil případnému zmatení čtenáře, budu Augusta označovat jako Augusta i v souvislosti s těmi událostmi, kdy se ještě jmenoval Octavianus.

Budu postupovat podle tradičního dělení textu na tři pasáže (viz. kapitola 2): část zabývající se Augustovými *honores* (kapitola 1–14), část zabývající se jeho *impensae* (kapitola 15–25) a část zabývající se jeho *res gestae* (kapitola 26–35).

4.1 Kapitoly 1–14 (*honores*)

Prvních čtrnáct kapitol, které jsou dohromady označovány v řadě komentářů jako první část *Res gestae divi Augusti*, se zabývá Augustovou politickou kariérou. Nejdříve rozebírá bouřlivou dobu let 44 a 43 př. n. l., tedy především události související s Caesarovou smrtí, jeho rychlý a účinný vstup na nejvyšší politickou scénu (kapitola 1) a způsob, jakým Augustus naložil s Caesarovými vrahy, s důrazem na jeho *pietas* a *iustitia* (kapitola 2). Dále se zabývá svými vojenskými vítězstvími (kapitola 3) a následnými oslavami triumfů (kapitola 4), jde tedy především o ukázkou jeho *virtus* a *clementia*⁶¹. V následujících třech kapitolách postupně zmiňuje zvláštní úřady a pocty, které mu byly nabízeny a které nepřijal (kapitola 5 a 6) a poté úřady (světské i kněžské), které naopak zastával delší dobu (více než rok). Další kapitolu věnuje Augustus některým svým sociálním reformám, a především třem censům římského lidu, které za svého panování provedl. V dalších kapitolách se pak zaměřil na sliby a modlitby, které se konaly za jeho zdraví (kapitola 9), poté na náboženské pocty, které obdržel, zejména úřad pontifika maxima (kapitola 10) a nakonec na výstavbu dvou oltářů postavených na oslavu jeho návratu ze Sýrie (kapitola 11) a z Hispánie a Galie (kapitola 12). V následující kapitole zmiňuje Augustus zavření chrámu Iana Quirina (což symbolizovalo nastolení míru v říši), ke kterému mělo dojít za jeho vlády celkem třikrát. A poslední kapitola této pasáže je věnována Augustovým adoptivním synům (a zároveň vnukům) a úřadům a poctám, které jim byly uděleny.

⁶¹ *Virtus* a *clementia* spolu s *pietas* a *iustitia* Augustus zmiňuje i dále v textu *Res gestae* jako jedny z vlastností, za které od římského senátu a lidu obdržel zlatý štít (34,2).

Augustus hned na začátku zdůraznil svůj nízký věk v době, kdy se poprvé dostal na politickou scénu. Možná tak učinil i z toho důvodu, aby dokázal, že v tomto ohledu překonal jiné známé římské muže, např. Scipiona Africana, který se stal vrchním velitelem římských vojsk až ve čtyřiaadvaceti letech⁶². Velleius Paterculus se velmi pravděpodobně tímto úvodem přímo inspiroval, jelikož v pasáži pojednávající o téže události rovněž zdůraznil Augustův nízký věk⁶³.

Sebrání vojsk „z vlastního popudu“ odkazuje na shromáždění Caesarových veteránů z Kampánie, které získal Augustus na svou stranu (údajně i skrze úplatky⁶⁴). Nezmiňuje však následné přesvědčení dvou Antoniových legií, aby se přidaly na jeho stranu, což bylo nelegální (zvláště když byl Antonius v onom roce konzulem). Augustus však nebyl nijak potrestán a Cicero ještě na konci téhož roku v jedné ze svých Filipik⁶⁵ nahlížel na sestavování jeho osobní armády jako na statečný čin, kterým by mohl oponovat Antoniově údajné snaze vyvolat masakr v Římě.

Popis dosavadní politické situace v Římě („...a dominatione factionis oppressam...“) se pravděpodobně stal opět inspirací pro Velleia Patercula⁶⁶, i když ten, na rozdíl od Augustova textu, Antonia přímo jmenuje. Slovo *factio* je zde souhrnným označením pro Augustovy nepřátele⁶⁷. V řecké verzi textu se na stejném místě nachází „...ἐκ τῆς τῶν συνομοσασμένων δουλείας...“ („...z otroctví spiklenců...“), což by, spíše než na Antonia, odkazovalo na Caesarovy vrahy Marka Iunia Bruta a Gaia Cassia.

Augustovo tvrzení o „osvobození státu“ by mohlo souviset s tím, že Antonius byl na konci roku donucen odejít z Říma, spíše tím ale vyjádřil to, že jednal ve veřejném zájmu. Tomu by mohlo nasvědčovat i užití sousloví *in libertatem vindicare*, které vychází z právního termínu *vindicatio in libertatem* užívaného během procesu osvobození otroků (totéž sousloví pro význam „osvobodil jsem“ použil dvakrát i Caesar, rovněž ve spojení s osvobozením Říma⁶⁸). Podle Res gestae divi Augusti tak Antonius byl vlastně *dominus*, který si zotročil Řím.

Podle Res gestae divi Augusti byl prostřednictvím lidu Augustus zvolen konzulem pro rok 43 př. n. l. poté, co předchozí dva konzulové (Gaius Pansa a Aulus Hirtius) padli v dubnu během bojů s Antoniem. Nezmínil ovšem fakt, že se jím stal de facto díky puči, kdy přitáhl s legiemi

⁶² Liv. 28,43,11 „cum mihi quattuor et uiginti annos nato detulisset imperium populus Romanus“

⁶³ Vell. Pat. 2,61,1 „C. Caesar undevicesimum annum ingressus, mira ausus ac summa consecutus privato consilio maiorem senatu pro re publica animum habuit primumque a Calatia, mox a Casilino veteranos excivit paternos“

⁶⁴ Cic. Att. 16,8 „veteranos, qui sunt Casilini et Calatiae perduxit ad suam sententiam. nec mirum, quingenos denarios dat.“

⁶⁵ Cic. Phil 3,3–4

⁶⁶ Vell. Pat. 2,61,1 „torpebat oppressa dominatione Antonii civitas“

⁶⁷ Seager (1972) str. 55

⁶⁸ Caes. B Afr. 22,2 „urbemque Romanum in libertatem vindicavit“; Caes B Civ. 1,22,5 „ut se et populum Romanum factione paucorum oppressum in libertatem vindicaret“

k Římu a skrze posly se snažil konzulát na senátu vymoci⁶⁹, což se mu nakonec podařilo a 19. srpna toho roku se stal konzulem. Také existovalo podezření, že na smrtích obou předchozích konzulů se podílel sám Augustus⁷⁰.

Podobně jako přímo nejmenuje svého oponenta Marka Antonia, nezmiňuje Augustus doslova ani Bruta a Cassia a píše o nich jen jako o „*qui parentem meum interfecerunt...*“⁷¹. Ti byli v nepřítomnosti prohlášeni za nepřátele státu a následně vyhnáni z Říma prostřednictvím zvláštního tribunálu sestaveného za pomoci zákona *lex Pedia de interfectores Caesaris*, který navrhl druhý konzul Quintus Peditus (Caesarův synovec)⁷². Jiné zdroje tento tribunál hodnotí spíše negativně⁷³ a považují jej za Augustův nástroj, jak se zbavit svých soupeřů, ať už šlo o skutečné nebo domnělé spiklence proti Caesarovi⁷⁴.

Oba hlavní spiklence proti Caesarovi měl Augustus podle svého tvrzení dvakrát porazit. Během první bitvy u Filipp (3. října 42 př. n. l.) však kromě toho, že byl oslaben nemocí⁷⁵, přišel po Brutově útoku o své ležení, ze kterého jen se štěstím včas unikl (podle jedné verze díky příteli, který se mu zjevil ve snu⁷⁶, podle jiného podání se měl tři dny schovávat v bažině⁷⁷). I ve druhé bitvě (23. října 42 př. n. l.) je dnes za hlavního strůjce vítězství triumvirátu považován spíše Antonius, což potvrzuje i jeho životopis od Plútarcha, podle kterého se Augustus pro nemoc nezúčastnil ani této bitvy⁷⁸. Cassius Dio bohužel o druhé bitvě nepodává žádné konkrétní informace.

Podle začátku třetí kapitoly *Res gestae divi Augusti* měl Augustus „často vést války občanské i zahraniční“. Suetonius⁷⁹ uvádí, že občanských válek bylo celkem pět. Kromě té proti Antoniovi roku 43 př. n. l. a té proti Caesarovým vrahům roku 42 př. n. l., o kterých se v *Res gestae divi Augusti* píše již v prvních dvou kapitolách, to byla ještě válka proti Luciovi Antoniovi v letech 41–40 př. n. l., dále válka na moři proti Sextovi Pompeiovi⁸⁰ roku 36 př. n. l. a nakonec válka s Antoniem zakončená bitvou u Aktia a následným dobytím Alexandrie roku 30 př. n. l.

⁶⁹ Suet. Aug. 26,1

⁷⁰ Suet. Aug. 11, Tac. Ann. 1,10,2

⁷¹ Řada edic nabízí místo slovesa *interfecerunt* i mnohem emotivnější *trucidaverunt*, jelikož se v této části nezachoval úplně latinský ani řecký text

⁷² Vell. Pat. 2,69,5

⁷³ App. B Civ. 3,95; Dio Cass. 46,48–49

⁷⁴ Ridley (2003) str. 166

⁷⁵ Suet. Aug. 13,1; Dio Cass. 47,37,3; App B Civ. 4,106

⁷⁶ Suet. Aug. 91,1

⁷⁷ Plin. HN 7,45,148

⁷⁸ Plut. Ant. 22

⁷⁹ Suet. Aug. 9

⁸⁰ RG 25,1

Augustovi současníci viděli v jeho úspěšném ukončení dlouhé série občanských válek velikou úlevu⁸¹ a na tuto jeho zásluhu vzpomínali i po jeho smrti a zbožštění, jak dokazuje rozhodnutí senátu ohledně případu Gnaea Calpurnia Pisona z roku 20 n. l., který se měl pokusit rozpoutat občanskou válku⁸². Ze zahraničních válek však Augustus osobně vedl pouze dvě, a sice kampaň v Dalmácii v letech 35–33 př. n. l. a v Kantábrii roku 26 př. n. l.⁸³. Tvrzení, že „často“ vedl zahraniční války, je tedy přinejmenším zveličelé.

Augustus měl údajně „jako vítěz ušetřit všechny občany žádající o milost“. To by bylo hlavním projevem jeho *clementia* (pro kterou byl dříve proslulý i Caesar). Podobně se o Augustově výjimečné shovívavosti vyjadřují i jiné prameny, podle Velleia Patercula dokonce neměl být vůbec nikdo popraven (kromě těch, kteří nedokázali požádat o milost)⁸⁴. Něco jiného ovšem uvádí Suetonius⁸⁵, který připomíná zavraždění Marka Antonia Antylla (staršího syna Marka Antonia a jeho třetí manželky Fulvie) roku 30 př. n. l. a o ještě mnohem větším počtu popravených příznivců Marka Antonia (především římských senátorů a jezdců) po jeho porážce píše Cassius Dio⁸⁶. Rozhodně pak nelze označit Augusta (tehdy ještě jako Octavianu) za shovívavého po svém vítězství u Filipp, kdy kromě vyhlášení řady rozsudků smrti nechal také vystavit setnutou Brutovu hlavu u nohou Caesarovy sochy⁸⁷. Podobně krutě se choval i během války s Luciem Antoniem, kde dal popravit i ty, kteří se pokoušeli prosit o milost⁸⁸. Tento kontrast mezi krutým Octavianem a shovívavým Augustem použil Seneca ml. jako ukázkou do svého díla *O shovívavosti*⁸⁹.

Pod Augustem mělo podle vlastního tvrzení za celou jeho politickou kariéru (od druhého triumvirátu do smrti) sloužit okolo 500 tisíc legionářů, z nichž přes 300 tisíc umístil jako veterány do kolonií nebo municipií (z tohoto počtu bylo zhruba 120 tisíc mužů usazeno v koloniích již do roku 29 př. n. l.⁹⁰). Podle Tacita⁹¹ bylo v době Augustovy smrti v celé říši ve službě celkem 25 legií a tři městské a devět pretoriánských kohort, což by dávalo dohromady zhruba 167 tisíc, ve skutečnosti spíše něco mezi 140 a 150 tisíci muži. Zbývá tak něco přes 50 tisíc mužů, kteří za

⁸¹ Tac. Ann. 1,2,1

⁸² Senatus consultum de Pisone patre, 45–47: „*bellum etiam civile excitare conatus sit, iam pridem numine divi Aug(usti) virtutibusq(ue) Ti. Caesaris Aug(usti) | omnibus civilis belli sepultis mali*“

⁸³ Suet. Aug. 20,1

⁸⁴ Vell. Pat. 2,86,2

⁸⁵ Suet. Aug, 17,5

⁸⁶ Dio Cass. 51,2,4–6

⁸⁷ Suet. Aug, 13

⁸⁸ Suet. Aug, 15; Dio Cass. 48,14,3–5

⁸⁹ Sen. Clem. 1,9,1

⁹⁰ RG 15,3

⁹¹ Tac. Ann. 4,5

Augustova života padli během vojenské služby. Bruntovi⁹² se tato úmrtnost zdá nízká (zvláště když zhruba třetinu z nich tvoří padlí z bitvy v Teutoburském lese), usuzuje tak, že do onoho počtu 500 tisíc mužů Augustus nepočítal oněch 25 legií a 12 kohort, které byly v říši na konci jeho života, a že se ve skutečnosti zhruba 40 procent mužů nedožilo konce vojenské služby.

Augustus připomíná usídlení svých vojáků do kolonií nebo jejich poslání domů poté, co vykonali vojenskou službu. Tato služba nejdříve trvala 12 let pro pretoriány a 16 let pro ostatní vojáky⁹³, od roku 5 n. l. se však prodloužila na 16 let pro pretoriány a na 20 let pro ostatní vojáky⁹⁴. Ne vždy se ovšem tyto hranice dodržovaly a Tacitus zaznamenává, že nedlouho po Augustově smrti existovali i vojáci, kteří měli za sebou třicetiletou nebo čtyřicetiletou službu⁹⁵. Nově také mohli veteráni místo původních pozemků dostat finanční odměnu, která činila 20 tisíc sesterciů pro pretoriány a 12 tisíc sesterciů pro ostatní vojáky⁹⁶. Z toho důvodu Augustus rovněž nechal zavést speciální vojenskou pokladnu⁹⁷.

Augustus měl několikrát odmítnout úřad diktátora. To samé o něm tvrdí i Velleius Paterculus⁹⁸ a podle Suetonia jej císař odmítal i s různými dramatickými gesty⁹⁹. V tomto případě si Augustus možná opět vzpomněl na Scipiona Africanu, který rovněž odmítl nabízenou doživotní diktaturu.¹⁰⁰ V textu také připomněl, že úřad odmítl v době své přítomnosti i nepřítomnosti v Římě, čímž chtěl možná zdůraznit rozdíl mezi sebou a Caesarem. Ten totiž přijal roku 48 př. n. l. diktaturu (v pořadí druhou ve svém životě), když byl mimo Itálii. Diktaturu mu měl navíc nabídnout římský lid i senát. Podle Cassia Diona však měl lid uzavřít senátory v jejich jednacím síni a pak je pod pohrůzkou vypálení budovy přimět k hlasování ohledně zvolení Augusta diktátorem¹⁰¹. Nabídku doživotního konzulátu, která byla dost možná chápána jako alternativa pro doživotní diktaturu, Augustus rovněž několikrát odmítl¹⁰².

Res gestae divi Augusti uvádí, že Augustus natřikrát odmítl i úřad „dozorce nad zákony a mravy“ (*curator legum et morum*). Něco jiného ovšem uvádí jak Suetonius¹⁰³, tak Cassius Dio¹⁰⁴

⁹² Brunt (1971) str. 339

⁹³ Dio Cass. 54,25,6

⁹⁴ Dio Cass. 55,23,1

⁹⁵ Tac. Ann. 1,17,2

⁹⁶ Dio Cass. 55,23,1

⁹⁷ RG 17,2

⁹⁸ Vell. Pat. 2,89,5 „...nam dictaturam quam pertinaciter ei deferebat populus, tam constanter repulit“

⁹⁹ Suet. Aug. 52 „dictaturam magna vi offerente populo genu nixus deiecta ab umeris toga nudo pectore deprecatus est“

¹⁰⁰ Val. Max. 4,1,6

¹⁰¹ Dio Cass. 54,1,3

¹⁰² Dio Cass. 54,6,1–2

¹⁰³ Suet. Aug. 27,5 „recepit et morum legumque regimen aequae perpetuum...“

(podle druhého jmenovaného měl tento úřad zastávat po dobu pěti let od roku 19 př. n. l.). Ridley nabízí vysvětlení, že Augustus navzdory tomu, že tento úřad oficiálně nezastával, prováděl funkce s ním spjaté a pozdější autoři si to vyložili tak, že tento úřad fakticky přijal¹⁰⁵.

Zvýšení počtu patricijských rodin provedl Augustus roku 29 př. n. l. prostřednictvím zákona *lex Saenia de plebeis in patricios adlegendis* přijatého na konci předchozího roku¹⁰⁶. Učinil tak zřejmě z mnoha důvodů, např. kvůli nedávno skončeným občanským válkám a proskripcím, které řadu patricijských rodů oslabily. Podobný krok provedl i Caesar, když skrze *lex Cassia* učinil z několika plebejských rodů patricijské (včetně rodu Octaviů¹⁰⁷).

Augustus tvrdí, že třikrát provedl výběr senátorů (*lectio senatum*). Cassius Dio ovšem uvádí celkem pět *lectio*, která se měla odehrát za Augustovy vlády, a sice v letech 29 př. n. l., 18 př. n. l., 13 př. n. l., 11 př. n. l. a 4 n. l.¹⁰⁸. Podezřelá je však malá časová mezera mezi třetím a čtvrtým datem, která by mohla naznačovat, že ve skutečnosti jsou tato data začátkem a koncem jedné *lectio*¹⁰⁹. Dio navíc dodává, že poslední výběr neprovedl Augustus sám, ale komise tří senátorů, kterou k tomuto účelu vytvořil. Počet udávaný v *Res gestae divi Augusti* je tak možná pravdivý. Důvod pro tyto „čistky“ v senátu uvádí Suetonius¹¹⁰. Jedním z konkrétních kroků pro výběr nových senátorů bylo např. zvýšení minimálního požadovaného majetku ze 400 tisíc na milion sesterciu¹¹¹, což samo o sobě způsobilo odvolání asi 190 senátorů¹¹².

Během svého prvního censu (29 př. n. l.) měl Augustus dospět k počtu 4 063 000 římských občanů v celé říši. Šlo by přitom o více jak čtyřnásobek posledního censu provedeného v roce 70–69 př. n. l., kdy bylo napočítáno okolo 900 tisíc občanů¹¹³. Takový rapidní nárůst by se kromě udělování občanství vojákům, osvobozeným otrokům a některým lidem v koloniích dal vysvětlit i jinými kritérii počítání občanů. Augustus totiž do censu zahrnoval patrně i ženy a děti¹¹⁴. Zveřejněním výsledků dvou následujících censů (8 př. n. l. a 14 n. l.), kdy bylo napočítáno 4 233 000 a poté 4 937 000 občanů, Augustus zjevně zdůraznil postupný růst populace v jeho říši.

¹⁰⁴ Dio Cass. 54,10,5

¹⁰⁵ Ridley (2003) str. 106

¹⁰⁶ Dio Cass. 52,42,5; Scheid (2007) str. 39 uvádí seznam rodů, které byly přidány

¹⁰⁷ Suet. Aug. 2,1

¹⁰⁸ Dio Cass. 52,42,1; 54,13,1; 54,26,3; 54,35,1; 55,13,3

¹⁰⁹ Jones (1968) str. 22

¹¹⁰ Suet. Aug. „*Senatorum affluentem numerum deformi et incondita turba – erant enim super mille, et quidam indignissimi et post necem Caesaris per gratiam et praemium adlecti, quos orcinos vulgus vocabat...*“

¹¹¹ Dio Cass. 54,17,3

¹¹² Dio Cass. 52,42,2

¹¹³ Liv. Per. 98,3

¹¹⁴ Brunt (1971) kap. 7

Augustus měl „sám udělit potomkům v mnoha věcech příklady k napodobování“ („*ipse multarum rerum exempla imitanda posteris tradidi*“). Myšlenka vynikajícího muže, který vede svoje lidi nejen fakticky, ale především příkladem, byla dobře známá už za doby republiky, kdy jí pro svůj popis správného vládce použil např. Cicero¹¹⁵ a ujala se i posléze v době principátu¹¹⁶.

Když Augustus pojednává o svém původním odmítnutí a pozdějším přijetí kněžského úřadu nejvyššího pontifika, dvakrát zde zmiňuje Marka Lepida jakožto bývalého držitele tohoto kněžského úřadu, ale ani jednou jej nejmenuje přímo¹¹⁷. Jde o další příklad úmyslného nejmenování „nepřátelské postavy“ v *Res gestae divi Augusti*. Lepidus byl totiž jmenován pontifikem maximem po Caesarově smrti roku 44 př. n. l. namísto Augusta, který by na to měl právo díky usnesení senátu, že by jakýkoli Caesarův syn (ať už biologický nebo adoptovaný) měl tento úřad zdědit¹¹⁸.

Pasáž pojednávající o uzavření chrámu Iana Quirina (což bylo chápáno jako symbol dosaženého míru v celé říši) je odrazem skutečného významu ideologie Pax Augusta, kdy nejde o mír jako takový, ale konkrétně o mír dosažený skrze vojenské vítězství („...*esset parta victoriis pax*“)¹¹⁹. Zároveň se snaží opět zdůraznit Augustovu výjimečnost zejména skrze tvrzení, že zatímco za jeho života měl senát schválit uzavření chrámu celkem třikrát, před jeho narozením k tomu mělo dojít pouze dvakrát (nejdříve za vlády druhého krále Numy Pompilia a poté až na konci první punské války roku 235 př. n. l., přičemž však ještě během téhož roku došlo k jeho znovuotevření¹²⁰). Potvrzené jsou však pouze dva případy uzavření chrámu za Augustovy vlády, a sice v letech od 29 př. n. l.¹²¹ do 27 př. n. l. (na znamení konce války s Antoniem a Kleopatrou, ke znovuotevření došlo z důvodu zahájení války v Hispánii¹²²) a od 25 př. n. l. snad do roku 16 př. n. l. (po konci války v Kantábrii, znovuotevřeny možná v souvislosti s vpádem Germánů do Galie¹²³). Třetí uzavření se mělo původně konat roku 10 př. n. l. na znamení vítězství Drusa v Germánii a Tiberia v Dalmácii a Pannonii, nakonec k němu ale nedošlo kvůli útoku Dáků a vzpouře v Dalmácii¹²⁴. Suetonius soudí, že ke třem uzavřením skutečně došlo, ale ani o jednom

¹¹⁵ Cic. Rep. 1,52 „...*nec leges inponit populo quibus ipse non pareat, sed suam vitam ut legem praefert suis civibus*“

¹¹⁶ Vell. Pat. 2,126,1 „...*nam facere recte civis suos princeps optimus faciendo docet, cumque sit imperio maximus, exemplo maior est*“

¹¹⁷ Nejdříve o něm mluví jako o svém kolegovi („...*in vivi conlegae mei locum*...“), později jako o „tom, kdo při příležitosti občanských nepokojů obsadil kněžský úřad“ („*sacerdotium...qui civilis tumultus occasione occupaverat*“)

¹¹⁸ Dio Cass. 44,5,3

¹¹⁹ Rich (2003)

¹²⁰ Liv. 1,19,3–4; Plut. Vit. Num. 20

¹²¹ Dio Cass. 51,20,4

¹²² Oros 6,21,1

¹²³ Rich (2003) str. 162

¹²⁴ Dio Cass. 54,36,2; RG 30,2 „*Dacorum transgressus exercitus*“

z nich se nezmiňuje konkrétně¹²⁵, možná si tedy akorát špatně vyložil text Res gestae. Zároveň se od Augustova líčení liší v tom, že uzavření chrámu přisuzuje přímo císaři, zatímco v Res gestae divi Augusti stál za uzavřením chrámu senát.

Augustovi adoptivní synové Lucius a Gaius zemřeli velmi mladí. V Res gestae divi Augusti je to doslova vyjádřeno slovy „*filios meos, quos iuvenes mihi eripuit fortuna...*“. Téměř stejně zní i začátek Augustovy závěti, kde prohlašuje Tiberia za svého hlavního dědice¹²⁶. V latinské verzi textu měl senát a římský lid oba určit za senátory v době, kdy jim bylo čtrnáct let (doslova „*annum quintum et decimum agentis...*“, „když jim šlo na patnáctý rok“). V řecké verzi však patrně došlo k nedorozumění při překladu a zde jim tedy mělo být již patnáct let. Konzuly se měli stát pět let poté, čehož se dožil jen Gaius, který se stejně jako Augustus stal konzulem v devatenácti letech¹²⁷.

4.2 Kapitoly 15–24 (*impensae*)

Druhá část Res gestae, kterou tvoří kapitoly 15–24, se věnuje Augustovým „výdajům, které vynaložil na stát a římský lid“, jak se píše v preambuli¹²⁸. Nejdříve popisuje dary ve formě obilí nebo peněz získaných z válečné kořisti nebo vlastní kapsy, které jeho nebo Caesarovým jménem obdrželi římsští občané a veteráni usídlení v koloniích (kapitola 15). Poté se zaměřuje na konkrétní částky, kterými odměnil své veterány (podrobněji teda rozebírá téma, o kterém se Augustus zmínil již v jedné z předchozích částí¹²⁹). Neopomíná své příspěvky do státní pokladny a zřízení speciální vojenské pokladny (kapitola 17), ani darování obilí nebo peněz lidem v případě nedostatku financí v pokladnách (kapitola 18). V následujících třech kapitolách Augustus píše o svých ambiciózních stavitelských projektech, ať už šlo o budování nových staveb (kapitola 19, „*feci*“), opravu starých a dostavbu nedokončených budov (kapitola 20, „*refeci/perfeci*“) nebo o stavby budované na vlastních pozemcích (kapitola 21, „*in privato solo feci*“), přičemž pořadí budov v těchto třech kapitolách není chronologické¹³⁰. Další kapitolu věnuje hrám (gladiátorským – „*munera*“, kultovním – „*ludi*“, nebo se zvířaty – „*venationes bestiarum*“), které v Římě nechal uspořádat, a celá následující kapitola popisuje zvláštní podívanou, kterou rovněž přichystal – umělou námořní bitvu. V poslední kapitole této pasáže Augustus píše o darech, které věnoval chrámům a bohům.

¹²⁵ Suet. Aug. 22 „*Ianum Quirinum, semel atque iterum a condita urbe ante memoriam suam clausum, in multo brevioris temporis spatio terra marique pace parta ter clusit*“

¹²⁶ Suet. Tib. 23 „*quoniam atrox fortuna Gaium et Lucium filios mihi eripuit...*“

¹²⁷ RG 1,4 „*populus autem eodem anno me consulem... creavit*“

¹²⁸ „*...et impensarum, quas in rem publicam populumque Romanum fecit* (Augustus)“

¹²⁹ RG 3,3

¹³⁰ Ridley (2003) str. 121 nabízí přesná data výstavby většiny budov

Augustus uvádí, že peněžité nebo obilné dary pokaždé obdrželo minimálně 250 tisíc, později dokonce 320 tisíc lidí¹³¹. Vyplacení prvního daru, který měl římskému lidu vyplatit podle *Res gestae divi Augusti* (300 sesterciů pro každého), bylo ve skutečnosti součástí Caesarovy poslední vůle a Caesar pravděpodobně zamýšlel udělit tuto částku pouze 150 tisícům lidí (toto množství totiž zůstalo po jeho proškrtání seznamů osob pobírajících obilí z veřejných prostředků¹³²). Toto zvýšení množství darů z 45 milionů na minimálně 75 milionů sesterciů Augustovi zjevně nesmírně pomohlo během jeho prvních měsíců na vysoké politické scéně.

Po vítězství u Actia, dobytí Alexandrie a následném trojitém triumfu¹³³ vyplatil Augustus za svého pátého konzulátu (roku 29 př. n. l.) ze získané kořisti římskému lidu ještě vyšší sumu - 400 sesterciů pro každého. Přitom šlo o součást mnohem většího bohatství získaného z Egypta, které bylo tak veliké, že způsobil v Římě pokles úrokové míry a nárůst ceny pozemkového majetku¹³⁴. Stejnou sumu pak rozdělil i po návratu z války v Kantábrii během desátého konzulátu roku 24 př. n. l. (i když tentokrát bez triumfu, jehož práva se Augustus osobně vzdal¹³⁵) a poté i v roce 12 nebo 11 př. n. l. na přání Marka Vipsania Agrippy¹³⁶, který právě v tom roce zemřel. V posledním zmiňovaném případě také Augustus použil místo dosavadní datace podle konzulů pouze dataci podle své tribunské moci¹³⁷. Zajímavé ovšem je, že se *Res gestae divi Augusti* nezmiňují o Augustově daru 400 sesterciů pro každé dítě na počest svého synovce Marcella¹³⁸.

Kromě těchto peněžitých darů Augustus prováděl i rozdělení obilnin. V *Res gestae divi Augusti* zmiňuje případ z doby jeho jedenáctého konzulátu (roku 23 př. n. l.), kdy byl v Římě nedostatek obilí (možná způsobený záplavami, které město v onom roce postihly¹³⁹) a kdy během jednoho roku každý měsíc vyměřil jeden přídel obilí. Existují i záznamy o přidělování obilí v roce 6 n. l.¹⁴⁰, *Res gestae divi Augusti* však nic takového nezmiňují¹⁴¹.

Augustus píše, že za pozemky, které za svého čtvrtého konzulátu (30 př. n. l.) přidělil svým vojákům, zaplatil municipiím. Touto praktikou nahradil původní postup užívaný za druhého triumvirátu, kdy byly pozemky pro usazení kolonistů-veteránů bohatým italským městům

¹³¹ Appiános uvádí počet 300 tisíc lidí (B Civ. 3,17)

¹³² Suet. Iul. 83,2

¹³³ RG 4,1 „*tris egi curulis triumphos*“

¹³⁴ Suet. Aug. 41,1

¹³⁵ RG 4,1 „*decernente pluris triumphos mihi senatu, quibus omnibus supersedi*“

¹³⁶ Dio Cass. 54,29,4

¹³⁷ RG 15,1 „*...tribunicia potestate duodecimum...*“

¹³⁸ Dio Cass. 51,21,3

¹³⁹ Dio Cass. 53,33,5

¹⁴⁰ Dio Cass. 55,26,3

¹⁴¹ Brunt a Moore (1967) str. 59–60 toto opomenutí berou jako jeden z důkazů toho, že Augustus *Res gestae* nestihl dokončit

jednoduše zabavovány¹⁴². Tato hromadná usídlování veteránů, která se odehrála v letech 41–40 př. n. l. a 36 př. n. l.¹⁴³, Augustus samozřejmě nezmiňuje. Pozemky v Itálii jej měly stát dohromady okolo 600 milionů sesterciů, což by podle Keppieho vystačilo pro 24 tisíc kolonistů (pokud by jedno jitro¹⁴⁴ pole stálo 500 sesterciů a každý osadník by dostal 50 jiter¹⁴⁵), což je ale jen hrubý ničím nepodložený odhad. Augustovo údajné prvenství, o kterém mluví vzápětí, nespočívá v tom, že by jako první zaplatil za pozemky pro své veterány, ale v tom, že za ně zaplatil z vlastních financí¹⁴⁶.

Jednou z Augustových významných reforem v oblasti vojenství bylo i zřízení nejen profesionální, ale zároveň trvalé armády. Protože to však znamenalo další velkou finanční zátěž pro státní pokladnu, zřídil speciální vojenskou pokladnu. Podle svého tvrzení byla určena jen pro veterány („...*qui vicena aut plura stipendia emeruissent*...“). Jiné zdroje však uvádí, že z ní chodily i žoldy pro sloužící vojáky¹⁴⁷. 170 milionů sesterciů, které měl jednorázově roku 6 n. l. odevzdat do této pokladny, by dohromady vystačilo na důchody jen pro zhruba 14 tisíc legionářů (při 12 tisících sesterciích pro každého). Podle Cassia Diona¹⁴⁸ měl Augustus slíbit, že bude přispívat do pokladny vždy jednou ročně, ale žádný jiný zdroj neuvádí, že by tak skutečně učinil. Pokladna dále získala velkou spoustu peněz např. skrze dary od cizích králů¹⁴⁹ nebo prostřednictvím konfiskace majetku Marka Vipsania Agrippy poté, co byl vyhnán¹⁵⁰.

Seznam budov, které nechal postavit nebo opravit, dokazuje, že na svou stavitelskou činnost byl Augustus nesmírně pyšný, stejně jako prameny, které o něm pojednávají¹⁵¹. Zvláštní tedy je, že mezi nimi nezmiňuje své vlastní mauzoleum. Dále nepíše ani o jiných velkolepých stavbách, které nechali postavit členové jeho rodiny (což je rovněž zvláštní, vezmeme-li v potaz, že mauzoleum bylo určeno i pro ně). U některých budov si také přisvojuje více zásluh. Např. o radnici *curia Iulia* píše, že jí sám postavil. Ve skutečnosti na jejím budování ale začal pracovat již Caesar nedlouho před svou smrtí. Patřila by tedy spíše až do kategorie budov, které Augustus dokončil a kterým je věnována následující kapitola¹⁵². Stejně je to i se všemi chrámy, které měl

¹⁴² App. B Civ. 5,12

¹⁴³ Brunt a Moore (1967) 42

¹⁴⁴ Jitro = cca 2500 m²

¹⁴⁵ Keppie (1983) str. 76

¹⁴⁶ Brunt a Moore (1967) str. 59

¹⁴⁷ Suet. Aug. 49,2 „*utque perpetuo ac sine difficultate sumptus ad tuendos eos prosequendosque suppeteret, aerarium militare cum vectigalibus novis constituit*“

¹⁴⁸ Dio Cass. 55,25,3; Swan (2004) 175

¹⁴⁹ Dio Cass. 55,25,3

¹⁵⁰ Dio Cass. 55,32,2

¹⁵¹ Suet. Aug. 28,3 „*urbem neque pro maiestate imperii ornatam et inundationibus incendiisque obnoxiam excoluit adeo, ut iure sit gloriatus marmoream se relinquere, quam latericiam accepisset*“

¹⁵² RG 20,3 „*coepta profligataque opera a patre meo*“

podle svých slov sám postavit, nebo s portikem u Flaminiova cirku. Nesrovnalost se nachází i v případě Apollova chrámu na Palatinu, který se v textu nachází mezi veřejnými budovami navzdory tomu, že ještě v roce 12 n. l. patřil k Augustovu domu¹⁵³.

Tvrzení, že Augustus nechal opravit všechny svatyně bohů v Římě, lze nalézt i u Livia¹⁵⁴. Podobně se o této věci vyjadřuje i Cassius Dio, který ovšem dodává, že Augustus v první řadě nařídil opravu svatyní potomkům původních stavitelů a že sám opravil jen ty svatyně, kde žádné potomky stavitelů nenašel¹⁵⁵. Každopádně počet těchto opravených svatyní, který udávají Res gestae divi Augusti (82), zní i navzdory dlouhé době Augustovy vlády přinejlepším podezřele. Galinsky nabízí takové řešení tohoto problému – Augustus neopravil všechny tyto svatyně, ale pouze začal s jejich opravou¹⁵⁶.

Augustus měl za svého života uspořádat svým jménem celkem tři gladiátorské hry. Toto jeho tvrzení lze opřít o Cassia Diona, který je všechny zmiňuje. První z nich se konaly během zasvěcování Caesarova chrámu roku 29 př. n. l.¹⁵⁷ (kdy se kromě těchto her konaly i *lusus Troiae*, závody vozů a zápasy s divokými zvířaty), druhé během následujícího roku v rámci oslav připomenutí vítězné bitvy u Aktia¹⁵⁸ (spolu se závody v cirku a soutěžemi v gymnastice) a poslední byly součástí oslav během zasvěcování chrámu Marta Ultora v roce 2 př. n. l.¹⁵⁹ (kde se konaly i *lusus Troiae*, zápasy se zvířaty a velkolepá rekonstrukce námořní bitvy¹⁶⁰).

Dále měl uspořádat svým jménem čtyři a v zastoupení jiných úředníků třicet her. Tato slova Suetonius poměrně přesně parafrázuje¹⁶¹ (až na menší vysvětlivku, kterou sám přidal). Mezi těmi, které uspořádal svým jménem, byly *ludi saeculares* (stoletní hry), které se konaly roku 17 př. n. l., a *ludi Martiales* v roce 2 př. n. l. (jejichž součástí byly i dříve zmíněné gladiátorské hry).

Umělá námořní bitva, kterou nechal v rámci výše zmíněných *ludi Martiales* předvést Augustus (a která také byla pojmenována *naumachia Augusti*), byla de facto rekonstrukcí bitvy u

¹⁵³ Ridley (2003) str. 121

¹⁵⁴ Liv. 4,20,7 „*templorum omnium conditor ac restitutor*“

¹⁵⁵ Dio Cass. 53,2,4

¹⁵⁶ Galinsky (1996) str. 290; Tac. Ann. 2,49,1 „(Tiberius) *isdem temporibus deum aedis vetustate aut igni abollitas coeptasque ab Augusto dedicavit...*“

¹⁵⁷ Dio Cass. 51,22,4–5

¹⁵⁸ Dio Cass. 53,1,4–5

¹⁵⁹ Dio Cass 55,10,6–8

¹⁶⁰ RG 23 „*navalis proeli spectaculum populo dedi trans Tiberim*“

¹⁶¹ Suet. Aug. 43,1 „*fecisse se ludos ait suo nomine quater, pro aliis magistratibus, qui aut abessent aut non sufficerent, ter et vicies*“

Salamíny z roku 480 př. n. l.¹⁶². Kromě Suetonia¹⁶³ na ní v retrospektivě vzpomíná i Velleius Paterculus¹⁶⁴ Jediná podobná dřívější událost, o které víme, se odehrála během Caesarova triumfu roku 46 př. n. l.¹⁶⁵.

Začátek kapitoly pojednávající o Augustových darech věnovaných chrámům a bohům je zároveň první místo v textu, kde je konkrétně zmíněno nějaké místo mimo Itálii. Konkrétně jde o Asii, kam měl Augustus vrátit výzdobu do chrámů, které původně ukradl Antonius. Toho, stejně jako v dřívějších pasážích, nezmiňuje doslova, ale jen jako toho, proti komu vedl válku¹⁶⁶. Řecká verze je vůči Antoniovi ještě přísnější a mluví o něm jako o poraženém nepříteli („ὁ ὑπ' ἐμοῦ καταγωνισθεὶς πολέμιος“).

4.3 Kapitoly 25–35 (*res gestae*)

Poslední třetí pasáž textu se zabývá Augustovými *res gestae* v pravém slova smyslu (činy převážně vojenského charakteru). První kapitolu této části věnuje dvěma občanským válkám, které vedl proti Sextu Pompeiovi a proti Marku Antoniovi. O své zahraniční politice pojednává v kapitolách 26–33. Konkrétně v kapitolách 26 a 27 rozebírá postupné rozšiřování území říše, v kapitole 28 popisuje zakládání vojenských kolonií, které sloužily pro jeho válečné veterány, v kapitole 29 píše o vojenských praporech a standardách, o které Řím z různých důvodů přišel, a on je přinesl zpět, v kapitole 30 pojednává o svém počínání v Panonii a v kapitolách 31–33 popisuje římský vliv na území ležící mimo samotnou říši. Někteří jeho současníci v jeho veskrze úspěšném počínání zřejmě viděli naději, že se mu podaří dobýt celý svět pod římskou nadvládou¹⁶⁷. Poslední dvě kapitoly jsou pak věnovány těm největším počtám, které Augustus během vlády obdržel.

Z obsahového hlediska se tyto kapitoly od ostatních liší v několika směrech. První rozdíl je ten, že jsou zde nadmíru užívána osobní i místní jména, především exotická (na rozdíl od zbytku *Res gestae*, kde se vyskytují hlavně jména konzulů pro určení datace). Podle Nicoleta se mnohá

¹⁶² Dio Cass. 55,10,7; Ovid. *Ars* 1,171–172 „*quid, modo cum belli navalis imagine Caesar / Persidas induxit Cecropiasque rates?*“

¹⁶³ Suet. *Aug.* 43,1

¹⁶⁴ Vell. *Pat.* 2,100,2 „*at in urbe eo ipso anno, quo magnificentissimis gladiatorii muneris naumachiaeque spectaculis divus Augustus abhinc annos triginta se et Gallo Caninio consulibus, dedicato Martis templo animos oculosque populi Romani repleverat*“

¹⁶⁵ Suet. *Iul.* 39,4 „*avali proelio in minore Codeta defosso lacu biremes ac triremes quadriremesque Tyriae et Aegyptiae classis magno pugnatorum numero conflixerunt*“

¹⁶⁶ RG 24,1 „*is cum quo bellum gesseram*“

¹⁶⁷ Hor. *Od.* IV., 15; Ver. *Aen.* I., 278-296

z těchto cizích jmen vyskytují vůbec poprvé právě v Res gestae¹⁶⁸. Druhý rozdíl spočívá v tom, že se zde kromě posledních dvou kapitol nevyskytují žádné konkrétní datace. Třetí významový rozdíl spočívá v popisu jeho vojska a loďstva, kde mluví o „svém vojsku“¹⁶⁹ a „svém loďstvu“¹⁷⁰. Ve zbytku Res gestae divi Augusti však svá „panství“ ve státě spíše popírá.

V kapitole pojednávající o občanských válkách nezmiňuje Augustus ani v jednom případě jméno svého oponenta. Válku se Sextem Pompeiem popisuje jako válku s piráty („*mare pacavi a praedonibus...*“¹⁷¹) a s otroky. Takové označení této války se objevilo i později v dílech Livia¹⁷¹ i Velleia Patercula¹⁷². Označení Sexta Pompeia „pirátem“ mělo na celou věc vrhnout jiné světlo, tato válka nyní vypadala spíše jako chrabrá obrana Itálie¹⁷³. Navíc by tímto označením mohl mnohem snadněji tuto válku ospravedlnit. Také nezmiňuje skutečnost, že sám propustil dvacet tisíc otroků, aby pod ním sloužili jako veslaři (po ztrátě svých dvou flotil)¹⁷⁴, ačkoli tuto válku prezentuje jako válku s otroky. Augustus dále připomíná navrácení třiceti tisíců uprchlých otroků svým majitelům (což mohlo být chápáno především jako ukázka uctívání práv soukromého vlastnictví¹⁷⁵), nezmiňuje však jím nařízenou popravu šesti tisíc jiných otroků¹⁷⁶.

Boj s Antoniem prezentuje Augustus zkrátka jako válku, kterou vedl s podporou celé Itálie a západních provincií a nezmiňuje zde jménem ani Antonia ani Kleopatru. V pozdější části Res gestae divi Augusti však tuto válku na rozdíl od té s Pompeiem označuje jako občanskou¹⁷⁷.

Na Augustově straně v době občanských konfliktů mělo podle jeho slov stát přes 700 senátorů. To by samo o sobě mohlo vyznít tak, že měl podporu prakticky celého senátu, jelikož počet senátorů se v době sepsání Res gestae divi Augusti po třech *lectio senatum*¹⁷⁸ ustálil zhruba na 600 mužích. Ovšem v době nedlouho po bitvě u Actia bylo členů senátu i přes tisíc. Augustus tak tímto prohlášením zároveň zakryl fakt, že několik stovek senátorů stálo na Antoniově straně. Rovněž počet jeho údajných podporovatelů z řad dřívějších nebo budoucích konzulů (osmdesát tři) a kněží (sedmdesát) může naznačovat, jak obrovskou podporu od členů tak vysokých kruhů vlastně Augustus měl. Ve skutečnosti však většinu z těchto mužů přidělil tyto úřady během své vlády jako protislужbu za to, že jej podporovali.

¹⁶⁸ Nicolet (1991) str. 21

¹⁶⁹ RG 30,2 „...*exercitus meus...*“

¹⁷⁰ RG 26,4 „*classis mea...*“

¹⁷¹ Liv. Per. 128 „*cum Sextus Pompeius rursus latrocinii mare infestum redderet*“

¹⁷² Vell. Pat. 2,73 „*latrocinii ac praedationibus infestato mari*“

¹⁷³ Ridley (2007) str. 183–7

¹⁷⁴ Suet. Aug. 16 „*ac viginti servorum milibus manumissis et ad remum datis*“

¹⁷⁵ Ridley (2007) str. 81

¹⁷⁶ Oros. 6,18,33 „*servorum...sex milia, quorum domini non exstabant, in crucem egit*“

¹⁷⁷ RG 34,1 „*in consulatu sexto et septimo, postquam bella civilia exstinxeram*“

¹⁷⁸ RG 8,2

Zásluhy za rozšíření říše přičítá výhradně sám sobě, o čemž svědčí fakt, že se v pasáži věnované této expanzi velmi hojně vyskytují slovesa v první osobě a že zde nezmiňuje žádné jiné Římany kromě Tiberia Nerona, který měl uspořádat poměry v Arménii a Gaia Caesara, který v Arménii dosadil na trůn krále Ariobarzana a poté i Artavasda¹⁷⁹. Může se tak zdát, že své zásluhy v této oblasti zveličil. Je ale třeba si uvědomit, že vzhledem ke svému *imperium maius*, které držel od roku 27 př. n. l., k tomu vlastně měl právo, protože ostatní vojevůdci tak byli jenom jeho pověřenými legáty. Na druhé straně je pravda, že se k podobným krokům uchýloval i před svým principátem. Zřejmě nejznámějším příkladem je případ Marka Licinia Crassa (vnuka triumvira Crassa, konzul pro rok 30 př. n. l.), který sice dostal od Augusta konzulát za odměnu, ale během své následné správy provincií Makedonie a Achaie také porazil kmeny Bastarnů¹⁸⁰ a Dáků. Octavianus se mu snažil upřít triumf (který ale Crassus nakonec oslavil) a úspěšně mu upřel nejvyšší ocenění, kterého mohl jako generál římských vojsk dosáhnout – *spolia opima* (válečná kořist – výzbroj sňata z mrtvého těla velitele armády protivníka), patrně ze strachu, že by po jeho získání byl Crassus slavnější než on sám.

Po své úspěšné vojenské kampani v Galii a Hispánii (27–25 př. n. l.) provedl Augustus reorganizaci provincie Gallia Comata¹⁸¹, kterou rozdělil do tří provincií (*Tres Galliae*): Aquitania, Belgica (nebo Gallia Belgica) a Lugdunensis (nebo Gallia Lugdunensis). Nezmínil zde ovšem vojenské kampaně Gaia Carriny (31–27 př. n. l., úspěšně bojoval proti Morinům¹⁸² a zahnal Suéby zpátky za Rýn, za což oslavil roku 29 př. n. l. v Římě triumf¹⁸³) a Marka Valeria Messally (27 př. n. l., ten potlačil revoltu v provincii Gallia Aquitania, za což i on oslavil ještě téhož roku v Římě triumf), které jistě velmi napomohly pozdější kampani samotného Augusta.

Nelze tedy upřít některé Augustovy osobní zásluhy na uklidnění situace v Galii a Hispánii. Následně však píše i to, že to samé provedl sám i v Germánii. Úspěšné vojenské kampaně zde ovšem vedli jeho nevlastní synové Nero Claudius Drusus (12–9 př. n. l.) a po Drusově smrti Tiberius Nero (9–6 př. n. l.). Na konci těchto výprav měla být oblast Germánie zmenšena až „na velikost provincie s daňovou povinností“¹⁸⁴. Na tento počáteční úspěch navázal Domitius Ahenobarbus, který roku 1 n. l. překročil Labe a uzavřel mír s Germány, kteří za touto řekou žili, za což si vysloužil vítězné odznaky¹⁸⁵. Posléze postoupili se svými kampaněmi ještě o něco dál i Marcus Vinicius (1–4 n. l.) a Gaius Sentius Saturninus (4–6 n. l., pod Tiberiovým vedením),

¹⁷⁹ RG 27,2

¹⁸⁰ Kmen pravděpodobně keltského původu obývající oblast mezi východními Karpatami a Dněprem

¹⁸¹ „Vlasatá“ podle dlouhých vlasů zdejších lidí, založena Gaiem luliem Caesarem roku 51 př. n. l.

¹⁸² Jeden z kmenů Belgů žijící v dnešní severní oblasti Francie

¹⁸³ Dio. Cass. 51,21,6

¹⁸⁴ Vell. Pat. 2,97,3-4

¹⁸⁵ Tac. Ann. 4,44,2

dalšímu postupu však zabránila tzv. batonská válka (6–9 n. l.), kvůli které se odtud museli stáhnout a Saturninus byl nahrazen Publiem Quinctiliem Varem. Augustus se celkem pochopitelně nezmiňuje o té nejhorší porážce, kterou vytrpěl nejen zde, ale i celkově, a sice v Teutoburském lese roku 9 n. l., jelikož takovou katastrofu by rozhodně nezařadil mezi svá *res gestae*. Právě tato porážka, kdy byly zničeny tři legie pod Varovým vedením, jej přinutila stanovit určité limity pro římskou expanzi. Sám pak radil svému nástupci Tiberiovi, aby nadále nerozšiřoval území říše¹⁸⁶, protože by bylo velmi obtížné střežit jej¹⁸⁷.

Augustus tvrdí, že „nikdy žádnému kmenu nevyověděl válku bezdůvodně“. Podrobně o něm psal i Suetonius – Augustus podle něj užíval i diplomatických tahů, např. přinucení přísahy věrnosti a míru v chrámu Marta Ultora nebo požadování ženských rukojmí (což byl podle Suetonia zcela nový druh rukojmí)¹⁸⁸.

Věta, podle které Augustus „připojil Egypt k říši lidu římského“, je v latinské verzi psána hexametrem¹⁸⁹, což mohlo při četbě textu zvýraznit důležitost tohoto velkého úspěchu. Těmito slovy také Augustus udělal z občanské války mezi ním a Antoniem válku pro prospěch římského lidu¹⁹⁰. Státní pozemky a vesničané, kteří na nich pracovali a kteří byli dosud zvaní „královští“, byli nyní „veřejnými“. Daně z Egypta putovaly do římské státní poklady *aerarium*¹⁹¹, proto také nelze tvrdit, že Egypt byl přímo císařovým majetkem, jak se často tvrdí. I když byl Egypt považován za provincii, byli Augustus i jeho následovníci považováni domorodým obyvatelstvem za egyptské krále. Z úředního hlediska byl vedením provincie pověřen prefekt z jezdeckého stavu, který byl ovšem podřízen přímo císaři. Egypt byl důležitý zejména jakožto nová „obilnice Říma“ a z toho důvodu také Augustus zamezil přístup do Egypta senátorům (mohli vstoupit pouze se zvláštním císařovým povolením)¹⁹².

Augustus zakládal kolonie zejména pro své veterány, aby se měli po propuštění z vojenské služby kde usadit. Ty vznikaly hlavně do roku 14 př. n. l., od té doby dávali přednost finanční odměně, ačkoli zřejmě bylo stále možné obojí. Pozemkem nebo peněžní odměnou měl Augustus dohromady zaopatřit přes 300 tisíc veteránů¹⁹³. Tyto kolonie byly zakládány v Itálii, ale i v řadě nově dobytých území (např. v Africe, Sýrii nebo Galatii), kde hrály významnou roli v upevňování

¹⁸⁶ Tac. Ann. 1,11,4

¹⁸⁷ Dio Cass. 56,33,5

¹⁸⁸ Suet. Aug. 21

¹⁸⁹ RG 27,1 „*Aegyptum imperio populi Romani adieci*“

¹⁹⁰ Ridley (2003) str. 154

¹⁹¹ Vell. Pat. 2,39,2

¹⁹² Dio Cass. 57,17,1

¹⁹³ RG 3,3

římské moci. Pro případ nouze mohli být navíc tito veteráni povoláni do zbraně, jak dokládá Flavius Josephus, když píše o „přibrání patnácti set obrněnců z Berytu¹⁹⁴“, kolonie tedy měly i obrannou funkci. Skrze tyto veterány docházelo i k „pořímšťování“ domorodců. Augustus v zakládání nových kolonií v zámoří navázal na Caesara, sám jich ovšem založil mnohem víc a měly více vojenský charakter. U řady těchto kolonií je ale problém určit, kdo je vlastně založil, protože termín *colonia Iulia* může označovat kolonii založenou jak Augustem, tak Caesarem. Sám uvádí, že jen v Itálii měl založit 28 kolonií a totéž číslo uvádí i Suetonius¹⁹⁵. Jelikož však zakládal kolonie ještě před začátkem svého principátu, byl jejich skutečný počet ještě vyšší. 28 kolonií nejspíše založil až po bitvě u Aktia. Suetonius také dodává, že se Augustus o tyto kolonie velmi pečlivě staral a jejich obyvatelům uděloval privilegia. Některým zahraničním koloniím (např. v Makedonii, kam Augustus přesunul veterány bojující pod Markem Antoniem) bylo také přiděleno *ius Italicum*¹⁹⁶, jeho obyvatelé tak byli mimo jiné zbaveni povinnosti platit provinční daně.

Augustus v *Res gestae divi Augusti* nemohl opomenout ani svá získání vojenských praporů ztracených v zahraničí, které tam obvykle zanechala nějaká legie, která prohrála bitvu a jejíž ztráta znamenala pro bojovou jednotku maximální ostudu. Získání ztracených vojenských standart (orlů) v Hispánii a Galii, které měl přivést zpět, je předmětem sporu. Neví se totiž, při jaké prohře byly prapory původně ztraceny. V Hispánii snad mohly být standarty zanechány po přepadení římského vojska barbary roku 39 př. n. l.¹⁹⁷ a v Galii mohlo jít o orlici zanechanou Eburonům roku 54 př. n. l.¹⁹⁸ Od Dalmatů pak jistě získal standarty, které ztratil Aulus Gabinius roku 48 př. n. l. poté, co jimi byl přepaden. Mezi třemi standartami, které získal od Parthů, pak byla standarta Marka Licinia Crassa z bitvy u Karrh roku 53 př. n. l. a standarty dvou Antoniových legátů Lucia Decidia Saxa (vyslaného roku 40 př. n. l.) a Oppia Statiana (vyslaného roku 36 př. n. l.), kteří měli získat právě onu Crassovu ztracenou standartu. Ani jeden z nich však tento úkol nesplnil a sami dokonce přišli o své standarty. Do Říma je tedy vrátil až Augustus pomocí diplomacie¹⁹⁹. Návrat těchto tří praporů byl poté oslavován mimo jiné i v poezii²⁰⁰ a nalezené standarty se objevily i na mincích²⁰¹. Samotnému Augustovi pak byl na oslavu postaven vítězný oblouk a byl mu udělen triumf (ten však odmítl).

¹⁹⁴ Joseph. BJ 2,5,1

¹⁹⁵ Suet. Aug, 46

¹⁹⁶ Paulus Dig 50,15,8,8

¹⁹⁷ Dio Cass. 48,42,1

¹⁹⁸ Caes. B Gall. 5,37,4–7

¹⁹⁹ Suet. Aug. 21,3

²⁰⁰ Ov. Fast. 5,579–96, Prop. 4,6,79–84, Hor. Carm. 4,15,6–8

²⁰¹ Srov. např. Roman Imperial Coinage I (1923) 17, 45, 48, 256, 302, 311

V pasáži o bojích v Panonii, která bych chápána jako dělicí bod mezi východem a západem, zmiňuje Augustus Tiberia, který v letech 12–9 př. n. l. dobyl toto území a začlenil jej do provincie Illyricum. Augustovo tvrzení, že kmeny této oblasti „před mou vládou nespatriály římské vojsko“, je ovšem sporné. Je zde třeba připomenout Lucia Scipiona Asiatica (rovněž zvaného Asiagenes), který někdy v 80. letech 1. století př. n. l. porazil v této oblasti keltský kmen Skordisků²⁰², a Gaia Scribonia Curia, který se roku 75 př. n. l. dostal s vojskem až k Dunaji²⁰³. V souvislosti s Panonií Augustus také nezmínil revoltu probíhající v této oblasti v letech 6–9 n. l., kterou úspěšně potlačil Tiberius. O kmenech Dáků se pro změnu vyjádřil tak, že je „římské vojsko donutilo uzнат *imperium* římského národa“. Podobně se o nich vyjadřuje i Strabón – „jsou téměř poslušni Římanům, ale nejsou jim zcela podřízeni“²⁰⁴.

V posledních třech kapitolách pasáže o zahraniční politice pojednává Augustus o římském vlivu na území mimo samotnou říši a ukazuje jeho užívání mírumilovné diplomacie. Píše o tom, jak k němu byli „často vysíláni poslové králů z Indie“, což je ovšem nejspíše nadsázka. Ví se totiž pouze o dvou poselstvech, která k němu měla být vyslána, a sice roku 25 př. n. l. do hispánského města Tarraco²⁰⁵, a poté ještě roku 20 př. n. l. na Samos²⁰⁶. Také zdůrazňuje výjimečnost poselstev z takto vzdálené země, když dodává, že „dosud nebyla taková (poselstva) viděna u žádného římského vojevůdce“. Podobně se o nich vyjadřuje i Suetonius²⁰⁷ a Eutropius²⁰⁸.

Dále uvádí některé vládce, kteří jej někdy žádali o azyl, např. parthského krále Tiridata II. Ten uprchl roku 29 př. n. l. do Sýrie k Augustovi, aby jej žádal o podporu v boji proti svému soupeři Fraatovi IV. Augustus mu sice dovolil zůstat v Sýrii, ale jeho žádost o pomoc nevyslechl²⁰⁹. Dále „Prahates, syn krále Prahata“ je nejspíš Fraatés V., syn Fraata IV. a Músy, bývalé konkubíny, kterou Fraatovi IV. daroval Augustus²¹⁰. Médkého krále Artavasda, který přišel za Augustem krátce po bitvě u Aktia, jmenoval králem Armenia Minor. Král Adiabenských²¹¹ Artaxerxes se v jiných pramenech nevyskytuje. Rovněž nejsou přesně známy okolnosti útěku knížat Britannů Dumnobellauna (z kmene Trinovantů) a Tinkommia (z kmene Atrebatů). Strabon ovšem podává svědectví, že si některá britská knížata získala Augustovo

²⁰² App. Illy. 1,5

²⁰³ Eutr. 6,2,2

²⁰⁴ Strab. Geo. 7,3,13

²⁰⁵ Oros. 6,21,19–20

²⁰⁶ Dio Cass. 54,9,8–10

²⁰⁷ Suet. Aug. 21 „*Indos etiam ac Scythas, auditu modo cognitos, pellexit*“

²⁰⁸ Eutr. 7,10 „*Scythae et Indi, quibus antea Romanorum nomen incognitum fuerat*“

²⁰⁹ Dio Cass. 51,18,3

²¹⁰ Joseph. Al 18,4,40

²¹¹ Adiabene byla severozápadní částí Asýrie, dnes se nachází na hranicích Iráku, Íránu a Turecka

přátelství²¹². U náčelníka západogermánského kmene Sugambrů Maela se sluší připomenout, že pod jeho vedením tento kmen porazil roku 16 př. n. l. na pravé straně Rýna Marka Lolliu a došlo i ke ztrátě standarty²¹³. Ze jména náčelníka Suébů, který se měl uchýlit k Augustovi, se zachoval pouze konečné „-poc“ na řeckém nápisu. Dále píše i o dětech Fraata IV., které měly být poslány do Říma jako rukojmí na důkaz přátelství, o čemž pojednává i Strabón²¹⁴ a Tacitus²¹⁵. Druhý jmenovaný však uvádí jako pravý důvod „nedůvěru ve spolehlivost krajanů“, takže si tím Fraates možná chtěl pro sebe zajistit trůn a předejít případnému sesazení. V závěru Augustus už nejmenuje nikoho konkrétního a mluví jen o „řadě jiných národů“.

Na závěr úseku o zahraniční politice Augustus píše o králich, které nechal dosadit na některé trůny, jmenovitě o Vononovi (jednom ze čtyř synů Fraata IV., který byl poslán jako rukojmí do Říma, kde byl vychován v římském stylu), který byl dosazen na parthský trůn po svržení Fraata V., a o Ariobarzanovi, který se stal roku 20 př. n. l. králem Media Atropatene.

Předposlední kapitola je výčtem těch největších poct, které Augustus za své vlády obdržel, mezi které patří zejména obdržení jména Augustus po „předání státu pod správu senátu a lidu římského“, a získání titulu *pater patriae*, o čemž pojednává v poslední kapitole. Podle Laceyho komentáře už tak tyto kapitoly „nejsou politickým nebo ústavním prohlášením, ale základním kamenem Augustova úspěchu“²¹⁶.

Ve 34. kapitole se opět zmiňuje o „všeobecném souhlasu“ lidu („*per consensum universorum*“). Ten byl považován za jeden z nejdůležitějších prvků v posilování Augustovy pozice jak v jeho době²¹⁷, tak i v pozdějších dílech²¹⁸, a pravděpodobně vychází ze sousloví *consensus senatus* běžně užívaného během období republiky. Tento všeobecný souhlas, ačkoli na první pohled může vypadat zveličele, nemusí být daleko od pravdy, zvláště vezmeme-li v potaz, že Augustus skutečně ukončil sérii občanských válek, které se vlekly během posledních několika desítek let, a přinesl dlouho očekávaný mír²¹⁹.

Podrobnosti o získání jména Augustus přináší Suetonius²²⁰, podle kterého bylo jedním z návrhů i jméno Romulus, protože stejně jako první král i on vlastně založil Řím. Přednost však

²¹² Strab. Geo. 4,5,3

²¹³ Suet. Aug. 23,1

²¹⁴ Strab. Geo. 6,4,2

²¹⁵ Tac. Ann. 2,1,2

²¹⁶ Lacey (1996) str. 98

²¹⁷ RG 14,2 „*equites autem Romani universi*“

²¹⁸ Vell. Pat. 2,91,1 „*Quod cognomen illi iure Planci sententia consensus universi senatus populique Romani indidit*“

²¹⁹ Vell. Pat. 2,89 „*Finita vicesimo anno bella civilia, sepulta externa, revocata pax...*“

²²⁰ Suet. Aug. 7,2

nakonec dostalo jméno Augustus považované za velkolepější, protože totéž slovo použité jako adjektivum znamená „božsky zasvěcený“. Podle *Res gestae divi Augusti* měl toto jméno obdržet pouze od senátu, jiní autoři však uvádí, že mu jej kromě senátu udělil i lid římský²²¹.

O ozdobení dveří jeho domu vavříny a občanským věncem (*corona civica*) informuje i Cassius Dio²²², později k nim přibyl i nápis *pater patriae*²²³. Štít, který byl umístěn v Iuliově radnici²²⁴ vedle sochy Vítězství, obdržel Augustus za svou *virtus, clementia, iustitia a pietas*, o nichž pojednával již v dřívějších kapitolách²²⁵.

Augustus si svého čestného přídomku *pater patriae* nesmírně cenil, ačkoli jej podle Suetonia přijal až na několikátý pokus²²⁶. Tento titul jej totiž neoficiálně spojoval kromě Romula i s dalšími významnými postavami, zejména s Markem Furiem Camillem²²⁷, ale svým způsobem i s nejvyšším římským bohem Iovem²²⁸. Titul „otce vlasti“ je tedy v Augustově případě třeba chápat jako označení mající i jistý náboženský podtext.

²²¹ Dio Cass. 53,16,6; Vell. Pat. 2,91,1 „*quod cognomen illi iure Planci sententia consensus universi senatus populi que Romani indidit*“

²²² Dio Cass. 53,16,4

²²³ RG 35,1

²²⁴ Řecká verze na témže místě mluví jen o „radnici“ (...έν τῷ βουλευτηρίω...)

²²⁵ *Virtus* a *clementia*: RG 3; 4; *pietas* a *iustitia*: RG 2

²²⁶ Suet Aug. 58

²²⁷ Liv. 5,49,7 „(Camillus) *Romulus ac parens patriae conditorque alter urbis haud vanis laudibus appellabatur*“

²²⁸ Ov. Fast. 2,131–2 „*hoc tu per terras, quod in aethere Iuppiter alto / nomen habes: hominum tu pater, ille deum*“

5. Řecký text *Res gestae divi Augusti*

Hlavním zdrojem řecké verze *Res gestae divi Augusti* je epigrafický nápis na chrámu Augusta a Romy v dnešní turecké Ankaře (tehdy Ancyra), který je známý jako *Monumentum Ancyranum*. Na jeho zdech se nejlépe zachovala jak řecký, tak latinský text. První jmenovaný byl vtesán do vnější stěny celly, druhý se nachází ve vnitřní stěně pronau chrámu. Fragmentárně se řecká verze zachovala i v někdejší městě Apollonia. Řecký text však rozhodně není doslovným překladem latinského originálu²²⁹. Původně jej filologové odsuzovali pro jeho údajnou špatnou lingvistickou kvalitu, což bylo způsobeno tím, že při jeho rozboru byla použita pravidla attického dialektu a nikoli řecké *koivḗ*, kterou se v Augustově době mluvilo. Adams soudí, že k překladu textu do řečtiny nedošlo v samotném Římě, ale až na východě říše²³⁰.

Patrně nejvíce se oba texty od sebe liší již v samotném nadpise. Zatímco v latinské verzi je zřejmá snaha zdůraznit Augustovu roli dobyvatele většiny tehdejší oikumeny a zároveň dobrodince římského lidu, řecký nápis je mnohem kratší a nic z výše zmíněného nezmiňuje (*μεθρημηνευμένοι ὑπεγράφησαν πράξεις τε καὶ δωρεαὶ Σεβαστοῦ θεοῦ, ἃς ἀπέλιπεν ἐπὶ Ρώμης ἐνκεχαραγμένας χαλκαῖς στήλαις δυσίν*, „přeloženy a dole sepsány jsou činy a dary božského Sebastu²³¹, které nechal vyrýt v Římě do dvou bronzových pilířů“²³²). Mohlo by se zdát, že díky takto upravenému nadpisu by mohl vyznít i celý text jinak než latinský originál. Díky vynechání části o dobývání světa by si řečtí čtenáři nemuseli připadat jako ti, které si Augustus podmanil vojenskou silou. I celkový vojenský nádech textu není v řecké verzi tak silný, jak nasvědčuje i fakt, že zde není zmíněno několik triumfů²³³. Tato vynechání (ať už úmyslná nebo neúmyslná) tak mohla přispět k tomu, aby obyvatelé východních provincií celý text lépe přijali.

V některých aspektech překladu je zřejmý vliv latinského vzorového textu, např. zatímco latinské označení pro stát (*res publica*) se do řečtiny překládalo obvykle jako *τὰ δημόσια πράγματα*²³⁴ („veřejné věci“), v řeckém *Res gestae divi Augusti* se v těch pasážích, kde se v latinské verzi vyskytuje *res publica*, objevuje i *τὰ κοινὰ πράγματα*²³⁵ („společné věci“) nebo *ἡ πατρίς*²³⁶ („otčina“). Zajímavé také je, že na rozdíl od latinského textu používá pro cizí národy

²²⁹ Podrobný seznam rozdílů mezi oběma texty nabízí Scheid (2007) xxx–xxxiv

²³⁰ Adams (2003) str. 471

²³¹ Augustus byl v řeckém prostředí označován jako Sebastos

²³² Srov. Latinská verze preambule *Res gestae „rerum gestarum divi Augusti, quibus orbem terrarum imperio populi Romani subiecit, et inpensarum, quas in rem publicam populumque Romanum fecit, incisarum in duabus aeneis pilis, quae sunt Romae positae, exemplar subiectum“*

²³³ RG 15,3 „*triumphale congiarium*“; 21,3 „*ad triumphos meos*“

²³⁴ RG 1,3; 1,4

²³⁵ RG 1,1

²³⁶ RG 2,1

speciální termín *ἔθνος* („národ/kmen“), aby je oddělil od římského lidu. Bez zajímavosti není ani fakt, že římský plebs, jehož podporu Augustus považoval za důležitou, je v řeckém textu několikrát označen jako *ὄχλος*, což je výraz spíše s pejorativním významem („dav, lůza“).

Některé části řecké verze jsou zjednodušeny. Kupříkladu termíny *pontificus* a *virgo Vestalis* jsou v řeckém textu „přeloženy“ jako *ὁ ἱερεύς* a *ἡ ἱέρεια* (kněz a kněžka). Dále je v textu zmínka o tom, že Augustus měl nechat opravit všechny mosty kromě Mulvijského a Minucijského. Řecký text však tyto mosty nezmiňuje doslovně a píše o „všech mostech kromě dvou, u kterých oprava nebyla nutná“²³⁷. Také *curia Iulia* je v řecké verzi označena jen jako *βουλευτήριον*²³⁸. Jména římských bohů jsou nahrazena běžnými řeckými ekvivalenty (Jupiter/Zeus, Iuno/Héra atd.). Překladatel adaptoval text pro řecky mluvící čtenáře i v tom, že převedl římskou měnu na řeckou (kde se 1 řecký denár rovná 4 římským sesterciům)²³⁹.

Tvůrce řeckého textu místy také vysvětluje některé římské záležitosti. Když Augustus např. zmiňuje pořádání *ludi saeculares* („stoleté hry“), v řecké verzi je podáno i vysvětlení onoho názvu (*θεάς τὰς διὰ ἑκατὸν ἐτῶν γεινομένης ὀνομαζομένης σαικλάρεις ἐπόησα*, „uspořádal jsem hry konané jednou za sto let zvané *saecula*“²⁴⁰). Podobně nabízí i vysvětlení, proč bylo takovou poctou udělení vyznamenání *corona civica* (*ὁ τε δρύϊνος στέφανος ὁ διδόμενος ἐπὶ σωτηρίαι τῶν πολιτῶν*, „dubový věnec darovaný za záchranu spoluobčanů“²⁴¹).

Latinské politické termíny jsou v řeckém Res gestae divi Augusti označovány různým způsobem na různých místech, aby mohly být dobře vysvětleny. Např. slovo *imperium* je nejdříve přeloženo jako *ράβδος* („pruty“²⁴²), aby bylo ekvivalentem latinského *fasces* (svazek prutů a symbol římské moci, který byl předáván římským úředníkům). Později je ovšem *imperium* (ve smyslu konzulské moci) přeloženo prakticky doslova jako *ὑπατικῆ ἐξουσία* („z konzulské moci“²⁴³). Jinde pak překladatel použil slova jako *ἡγεμονία* („nadvláda“²⁴⁴) nebo *προστάγματα* („rozkazy“²⁴⁵).

Některé úpravy textu odhalují rozdíly mezi Římem a východní částí říše. Augustus v latinské verzi píše o tom, že se na podkladě slibů na jeho zdraví několikrát pořádaly hry, a to za

²³⁷ RG 20,5

²³⁸ RG 34,2; 35,1

²³⁹ RG 15,3

²⁴⁰ RG 22,2

²⁴¹ RG 34,2

²⁴² RG 1,2

²⁴³ RG 8,3; řecké označení pro konzula bylo v té době *ὑπατος*

²⁴⁴ RG 26,1; 27,1; 30,1

²⁴⁵ RG 30,2

jeho života (*vivo me*²⁴⁶), což se v řeckém světě dělo jen nesmírně vzácně, a překladatel do řečtiny tak slova *vivo me* zcela vynechává²⁴⁷. Když se Augustus v latinské verzi zmiňuje o „navrácení výzdoby do chrámů všech měst provincie Asie“²⁴⁸, na tomtéž místě v řecké verzi překladatel vynechal slovo „provincie“, snad aby v řeckém čtenáři nevznikl dojem, že žije „pouze“ v provincii.

V řecké verzi lze nalézt i několik faktických chyb. V latinské verzi kapitoly, kde Augustus pojednává o třech cenzech, které za svého života provedl, uvádí, že počet římských občanů postupně rostl z 4 063 000 na 4 233 000 a konečně na 4 937 000²⁴⁹. Řecká verze uvádí tytéž hodnoty krom první, kde se překladatel nejspíše přepsal na 4 603 000. Jiná chyba, která vznikla buď nepochopením správného slovosledu v latinském originále nebo neznalostí kněžských úřadů v Římě, se nachází v pasáži o pořádání her na Augustovo zdraví. V řecké verzi se píše, že několikrát pořádal hry sbor čtyř kněží (*τῆς συναρχίας τῶν τεσσάρων ἱερέων*), v původním textu se však mluví o čtyřech nejvznešenějších kněžských sborech²⁵⁰ (tj. pontifikové, augurové, quindecimvirové a septemvirové).

Téměř na konci obou verzí textu Augustus připomíná, jak Augustus získal za svého šestého a sedmého konzulátu (tj. 28 a 27 př. n. l.) nejvyšší moc poté, co obdržel od senátu ty nejvyšší pocty. Na konci latinské verze kapitoly poté dodává, že až od té chvíle všechny předčil svou autoritou²⁵¹. Ovšem v řeckém textu není *post id tempus* vůbec zmíněno a je zde pouze *ἀξιώματι πάντων διήνευκα* („všechny jsem předčil ctností“). Tím se snad Augustus pokoušel zdokonalit v očích čtenářů tohoto textu jako skutečný vládce, až monarcha Říma, což by si v latinské verzi textu dovolit nemohl. Z toho samého důvodu je zřejmě přeložena *res publica* jednou i jako *κυριαία*²⁵² („práva vlastnictví“).

Je tedy zřejmé, že se autor řecké verze *Res gestae divi Augusti* nesnažil doslova přeložit originální latinský text. Spíše se snažil v první řadě o jeho zjednodušení pro východní čtenáře. Zároveň se pokoušel vylíčit Augusta spíše jako dobrodince než dobyvatele a na závěr nabídl obraz Augusta jako skutečného vládce Říma s prakticky královskými pravomocemi.

²⁴⁶ RG 9,1

²⁴⁷ Scott (1932) str. 285

²⁴⁸ RG 24,1

²⁴⁹ RG 8,2–4

²⁵⁰ RG 9

²⁵¹ RG 34,3 „*post id tempus auctoritate omnibus praestiti*“

²⁵² RG 34,1

6. Res gestae divi Augusti jako umělecká inspirace

V první knize svých Letopisů nedlouho po jejím úvodu (Augustově smrti) uvádí Tacitus dvě protichůdná tvrzení o Augustově vládě. Nejdříve nabízí hodnocení příznivá, následně ale podává i hodnocení zcela nepřátelská. Neuvádí konkrétní jména tvůrců těchto tvrzení, podle jeho slov šlo o všeobecná mínění Augustových současníků²⁵³, která on sám podává v nepřímé řeči. Ještě před tím se však zmiňuje o tom, jak se mnozí lidé podivovali nad bezvýznamnými věcmi ohledně Augustova života²⁵⁴, mezi které patřila shoda data úmrtí s datem prvního zvolení konzulem a fakt, že zemřel ve stejné ložnici jako jeho otec Octavius. Píše však i o věcech, o kterých pojednává i Res gestae divi Augusti – o počtu jeho konzulátů, tribunské moci, kterou zastával 37 let za sebou²⁵⁵, jedenadvacetinásobném prohlášení imperátorem a „další pocty vícekrát udělené nebo nově zavedené“²⁵⁶.

Následují politická hodnocení, kde je zřejmý vliv Res gestae divi Augusti na Tacitův text, a sice v podobnosti slovní i tématické²⁵⁷ (zejména u kladných hodnocení). Kladné hodnocení, které je v Letopisech první, se točí okolo čtyř hlavních témat, která jsou zmíněna zároveň i v Res gestae divi Augusti. První z nich je ospravedlnění občanských válek, které Augustus vedl (z *pietas* k adoptivnímu otci a kvůli potřebám státu²⁵⁸). Druhým tématem je ukázka Augustova postupně narůstajícího vlivu na stát s důrazem na fakt, že Augustus nebyl diktátorem ani králem²⁵⁹. Dalším tématem byla velikost říše, kterou za sebou zanechal²⁶⁰ a posledním tématem byla celková proměna Říma²⁶¹. U prvního zmiňovaného tématu ovšem stojí za zmínku fakt, že Tacitus udává Augustovu *pietas* vůči zavražděnému Caesarovi jako první motiv občanských válek a potřeby státu jsou až na druhém místě, zatímco v Res gestae divi Augusti jsou tyto motivy v opačném pořadí. Obrácením tohoto pořadí a zdůrazněním Augustovy osobní motivace při pomstě za Caesarovu smrt by se mohlo zdát, že Tacitus podkopává Augustovu snahu o uvedení „prospěchu státu“ jakožto hlavní motivace občanských válek.

Pasáž s negativním (skoro až nepřátelským) hodnocením Augustovy vlády je ale mnohem delší a zpochybňuje řadu jeho tvrzení z Res gestae divi Augusti, zejména z prvních tří kapitol.

²⁵³ Tac. Ann. 1,9,3 „*apud prudentes*“

²⁵⁴ Tac. Ann. 1,9,1 „*plerisque vana mirantibus*“

²⁵⁵ RG 4,4 „*...et eram septimum et tricensimum tribuniciae potestatis*“

²⁵⁶ Tac. Ann. 1,9,2 „*...aliaque honorum multiplicata aut nova*“; RG 4; 9–12; 34–35

²⁵⁷ Davis (1999) str. 3–6

²⁵⁸ Tac. Ann. 1,9,3 „*pietate erga parentem et necessitudine rei publicae*“; RG 2,1; 1,1

²⁵⁹ Tac. Ann. 1,9,5 „*non regno tamen neque diktatura, sed principis nomine constitutam rem publicam*“

²⁶⁰ Tac. Ann. 1,9,5 „*mari Oceano aut amnibus longinquis saeptum imperium*“; RG 26,2 „*qua includit Oceanus a Gadibus ad ostium Albis fluminis*“

²⁶¹ RG 19–21

Především nabízí kritický pohled na zásluhy, které se císař snaží popsat v pozitivním světle. Velmi negativně tak např. hodnotí Augustovo budování vlastní armády, kterou měl sestavit především z touhy po vládě²⁶². Tacitus dokonce obviňuje Augusta z toho, že se podílel na smrti konzulů Gaia Pansa a Aula Hirtia, aby se zmocnil vojsk obou z nich²⁶³. V pasáži, kde píše o svém prvním zvolení konzulem, Augustus opomenul senátorskou opozici²⁶⁴. Oproti tomu Tacitus nejen že odpor senátu zmiňuje, ale dokonce by se podle jeho popisu mohlo zdát, že opozičních senátorů bylo více²⁶⁵. Také výklad postupu proti Caesarovým vrahům vyznívá v Tacitovi docela jinak. V *Res gestae divi Augusti* měli být Brutus a Cassius vyhnáni podle práva (*exilium*)²⁶⁶, Tacitus však pro jejich osud používá slovo *exitus*²⁶⁷. Co se týče triumvirátu, u něj Tacitus v této pasáži poukazuje pouze na jeho kruté činy, zejména proskripce občanů a zabavování pozemků²⁶⁸. A v neposlední řadě uznává, že za Augustovy zavládl mír, ovšem vykoupený mimo jiné tvrdými vojenskými porážkami a řadou poprav²⁶⁹.

Je tedy docela pravděpodobné, že Tacitus v této své pasáži *Letopisů* hojně využíval text *Res gestae divi Augusti* (ačkoli to nelze stoprocentně dokázat). Tento popis Augusta (ať už kladný nebo záporný), který autor vkládá do úst císařovým současníkům, nabízí alternativu *Res gestae divi Augusti* pro popis Augustovy osobnosti a vlády.

Vliv *Res gestae divi Augusti* lze pozorovat i v dílech jiných historiků a biografů, např. Velleia Patercula a Suetonia. U prvního jmenovaného se nejvíce projevíly patrně ve druhé knize jeho *Římských dějin*. Za zmínku jistě stojí části z kapitoly 61., které jsou prakticky parafrázemi pasáží z první kapitoly Augustova textu²⁷⁰. Podle Cooleyové jsou však podobnosti mezi Velleiem Paterculem a Augustem způsobeny zejména podobným lingvistickým stylem²⁷¹, protože oba muži žili prakticky ve stejnou dobu²⁷². Suetonius se také na několika místech svého Augustova

²⁶² Tac. Ann. 1,10,1 „*pietatem erga parentem et tempora rei publicae obtentui sumpta: ceterum cupidine dominandi concitos per largitionem veteranos, paratum ab adulescente privato exercitum, corruptas consulis legiones, simulatam Pompeianarum gratiam partium*“; RG 1,1

²⁶³ Tac. Ann. 1,10,2 „*caesis Hirtio et Pansa, sive hostis illos, seu Pansam venenum vulneri adfusum, sui milites Hirtium et machinator doli Caesar abstulerat*“; RG 1,4 „*cum consul uterque in bello cecidisset*“

²⁶⁴ RG 1,4 „*populus autem eodem anno me consulem...creavit*“

²⁶⁵ Tac. Ann. 1,10,2 „*extortum invito senatu consulatum*“

²⁶⁶ RG 2 „*qui parentem meum interfecerunt, eos in exilium expuli iudiciis legitimis...*“

²⁶⁷ Tac. Ann. 1,10,3 „*sane Cassii et Brutorum exitus...*“

²⁶⁸ Tac. Ann. 1,10,2 „*proscriptionem civium, divisiones agrorum ne ipsis quidem qui fecere laudatas*“

²⁶⁹ Tac. Ann. 1,10,4 „*pacem sine dubio post haec, verum cruentam: Lollianas Varianasque clades, interfectos Romae Varrones, Egnatios, Iullos...*“

²⁷⁰ a) Vell. Pat. 2,61,1 „*...oppressa dominatione Antonii...*“; RG 1,1 „*...a dominatione factionis oppressam...*“

b) Vell. Pat. 2,61,1 „*...undevicesimum annum ingressus...privato consilio*“; RG 1,1 „*annos undeviginti natus...privato consilio*“

²⁷¹ Cooley (2009) str. 50

²⁷² Velleius Paterculus se narodil okolo roku 19 př. n. l. a zemřel okolo roku 30 n. l.

životopisu zjevně inspiroval textem *Res gestae*²⁷³.

Minimálně jednou bylo Augustovo dílo inspirací také pro dílo s humorným nádechem. Šlo o Senecovu *Apocolocyntosis*, politickou satiru pojednávající o přijetí císaře Claudia (který zemřel nedlouho před napsáním tohoto díla) mezi bohy. V tomto díle se zesnulý císař ocitne před skupinou bohů, která má rozhodnout o tom, zdali může být přijat mezi ně. Nejdříve se zdá, že to pro Claudia dopadne dobře, posléze ale vystoupí Augustus s řečí, kde připomene řadu jeho zločinů. Začátek právě této řeči tvoří velmi zjednodušené shrnutí *Res gestae*, které celé situaci dodává na humornosti²⁷⁴.

Je tedy zřejmé, že Augustovy *Res gestae divi Augusti* posloužily jako námět pro řadu autorů a spisovatelů nejen v Augustově době, ale i po jeho smrti, a že byly užívány vážně i s komickým nádechem. Inspirací se ovšem staly zřejmě i pro jiný známý císařský pomník – Traianův sloup. Jeho stěny pokrývá figurální vlys zobrazující nejen císařovo vítězství ve válce proti Dákům, ale i jeho celkovou *virtus*. Traianus si tak de facto nechal vytvořit vlastní *Res gestae*, ovšem v obrazové podobě²⁷⁵. Je možné, že nápis podobný *Res gestae divi Augusti* si nechal zhotovit Traianův nástupce Hadrianus. Bohužel jediným zdrojem informací, který o něčem takovém informuje, je Pausaniás, který se jen velmi stručně zmiňuje o císařových úspěších, o kterých měl pojednávat nápis v Athénách na Pantheonu²⁷⁶. Podobně jako *Res gestae divi Augusti* měl i tento text připomenout vojenské úspěchy (potlačení židovské vzpoury), budování a zvelebování chrámů nebo obdarování cizích měst. Navíc Hadrianovo tvrzení, že „nikdy nepočal válku sám od sebe“, se velmi podobá Augustovu tvrzení, že nikdy s nikým nezahájil válku neoprávněně²⁷⁷. Z Pausaniova popisu je zřejmé, že tento nápis měl být určen zejména pro Řeky, což potvrzuje dobře známá skutečnost, že císař Hadrianus proslul jako filhelén.

²⁷³ a) Suet. Aug, 43,1 „*Fecisse se ludos ait suo nomine quater, pro aliis magistratibus...ter et vicies*“; RG 22,2 „*ludos feci meo nomine quater, aliorum autem magistratum vicem ter et vicies*“

b) Suet. Aug. 22 „*Bis ovans ingressus est urbem...curulis triumphos tris egit*“; RG 4,1 „*bis ovans triumphavi et tris egi curulis triumphos*“; další podobnosti mezi Suetoniem a Augustem nabízí Scheid (2007) lxiii–iv

²⁷⁴ Sen. Apocol. 10,1 „*in hoc terra marique pacem peperit? Ideo civilia bella compescui? Ideo legibus urbem fundavi, operibus ornavi, ut – quid dicam p. c. non invenio: omnia infra indignationem verba sunt.*“

²⁷⁵ Huet (1996) str. 21–4

²⁷⁶ Paus. 1,5,5

²⁷⁷ RG 26,3 „*nulli genti bello per iniuriam inlato*“

7. Závěr

Mohly tedy *Res gestae divi Augusti* nějak ovlivnit Augustův obraz pro pozdější antickou nebo moderní historiografii? U některých autorů zcela jistě mohly, zejména u Velleia Patercula. Důkazem může být např. zjevné ovlivnění popisu bitev u Filipp. Ve svém podání Augustus naprosto zamlčel jakýkoli zásah Marka Antonia do těchto bojů, což se jasně projevilo na Velleiově popisu této události, kde ani on nezmiňuje Antoniovu důležitou roli. To, v kombinaci s faktem, že se nám nezachoval žádný dostatečně podrobný primární zdroj popisující tuto bitvu, značně ztížilo možnost její přesné rekonstrukce.

Rovněž Augustův popis války se Sextem Pompeiem („válka s piráty a otroky“) se zcela jistě promítl do antické historiografie. U Velleia Patercula, který stál na Augustově straně nejen ve svém díle, není takovým překvapením, že popsal Sextovu armádu jako složenou z „otroků a utečenců“ a že Sextus „zaplnil moře pirátskými přepadeními“²⁷⁸. Přinejmenším zarážející je ovšem fakt, že Sexta označil za piráta i Titus Livius²⁷⁹, který byl jinak obdivovatelem jeho otce Gnaea Pompeia Magna²⁸⁰.

I zamlčení debaklu římského vojska v Teutoburském lese se na jeho popisu pozdějšími autory jistě podepsalo. Je sice pravda, že jí ve svých dílech historikové a biografové, jde však vesměs jen o popis následků prohry nebo událostí před bitvou, nikoli o detailní popis průběhu bitvy samotné. Např. Suetonius píše především o opatřeních, která po prohře císař nechal zavést v Římě, aby nedošlo k nepokojům. Právě od něj také pochází historka, podle které měl Augustus ještě několik měsíců poté tlouct hlavou do zdi a křičet do prázdna, aby mu padlý generál Publius Quinctilius Varus vrátil legie²⁸¹. Velleius Paterculus se o okolnostech bitvy zmínil v trochu širší míře, přičemž dodává, že jí podrobněji popsal v jiném svém díle (které se však dodnes nezachovalo)²⁸². Cassius Dio o průběhu debaklu a jeho následcích pojednává v mnohem širší míře²⁸³, ale ani jeho popis událostí nestačí k přesné rekonstrukci bitvy. Žádný antický pramen zároveň nejmenuje, kde přesně k bitvě došlo (např. Suetonius jí popisuje jen jako „varonskou porážku“, ke které došlo v Germánii), ani o jaké konkrétní legie šlo (až díky modernímu historickému a archeologickému bádání se přišlo na to, že šlo o legii sedmnáctou, osmnáctou a devatenáctou, které už nikdy nebyly obnoveny).

²⁷⁸ Vell. Pat. 2,73,3 „...servitia fugitivosque...“; „latrocinii ac praedationibus infestato mari“

²⁷⁹ Liv. Per. 128 „latrocinii mare infestum“

²⁸⁰ Liviovo rodné město Patavium (dnešní Padova) totiž během doby prvního triumvirátu stála na straně Pompeia

²⁸¹ Suet. Aug. 23,2 „Quintili Vare, legiones redde!“

²⁸² Vell. Pat. 2,119 „Ordinem atrocissimae calamitatis, qua nulla post Crassi in Parthis damnum in externis gentibus gravior Romanis fuit, iustis voluminibus ut alii, ita nos conabimur exponere: nunc summa deflenda est.“

²⁸³ Dio Cass 56,19–23

8. Seznam použitých pramenů a sekundární literatury

8.1 Seznam pramenů:

Appianos – *Historia Romana*

Aulus Gellius – *Noctes Atticae*

Cassius Dio – *Historia Romana*

Flavius Eutropius – *Breviarium ab urbe condita*

Flavius Iosephus – *Antiquitates Iudaicae*

Flavius Iosephus – *Bellum Iudaicum*

Gaius Iulius Caesar – *Commentarii de bello Africo*

Gaius Iulius Caesar – *Commentarii de bello Gallico*

Gaius Plinius Secundus – *Naturalis Historia*

Gaius Suetonius Tranquillinus – *De vita Caesarum*

Iulius Paulus – *Digesta*

Lucius Annaeus Seneca – *Apocolocyntosis*

Lucius Annaeus Seneca – *De clementia*

Marcus Tullius Cicero – *Epistulae ad Atticum*

Marcus Tullius Cicero – *Philippicae*

Marcus Tullius Cicero – *De re publica*

Pausanias – *Hellados periegesis*

Plútarchos – *Bioi paralléloi*

Paulus Orosius – *Historiarum adversum paganos libri VII*

Publius Cornelius Tacitus – *Annales*

Publius Ovidius Naso – *Fasti*

Publius Vergilius Maro – *Aeneis*

Strabón – *Geographica*

Valerius Maximus – *Factorum et dictorum memorabilium*

Velleius Paterculus – *Historia Romana*

Titus Livius – *Ab urbe condita*

Titus Livius – *Periochae*

Seznam literatury:

ADAMS, James N. *Bilingualism and the Latin language*. Cambridge University Press, 2003. 836 str. ISBN 9780521817714

BRAUND, David *Augustus to Nero: A Sourcebook on Roman History, 31 BC–AD 68*, Routledge, 2014, 334 str. ISBN 9781317669586

BRUNT, Peter A. *Italian Manpower, 225 B.C.–A.D. 14*. Oxford University Press, 1971. 750 str. ISBN 978-0198142836

BURRELL, Barbara *Neokoroi: Greek Cities and Roman Emperors*, Brill Academic Publishers, 2004, 481 str. ISBN 9789004125780

BURSTEIN, Stanley M. *The Hellenistic Age from the Battle of Ipsus to the Death of Kleopatra VII (Translated Documents of Greece and Rome, vol. 3)*, Cambridge University Press, 1985, 194 str. ISBN 9780521281584

COOLEY, Alison E. *Beyond Rome and Latium: Roman religion in the age of Augustus*, Religion in Republican Italy, Cambridge University Press, 2006, 315 str. ISBN 978-0-521-86366-7

COOLEY, Alison E. *Res Gestae Divi Augusti – Text, translation and commentary*, Cambridge University Press, 2009. 317 str. ISBN 978-0-521-60128-3

DAVIS, Peter J. „*Since my part has been well played*“: *Conflicting evaluations of Augustus*, *Ramus* 28,1 (1999), str. 1–15

ECK, Werner *The Age of Augustus*, II. vydání, Wiley, 2007. 224 str. ISBN 978-1-4051-5149-8

GALINSKY, Karl *Augustan culture: An Interpretive introduction*, Princeton University Press, 1996, 485 str. ISBN 0691058903

GRUYTER, Walter de *Das Monnumentum Ancyranum in lateinischer, griechischer und deutscher Sprache*, Walter de Gruyter, 2014, 91 str. ISBN 9783110356397

HUET, Valérie *Stories one might tell of Roman art: Reading Trajan's column and Tiberius cup*, *Art and Text in Roman Culture*, Cambridge University Press, 1996, str. 8–31

Inscriptiones Latinae selectae, vol. I; vol. III, ed. Hermann Dessau, 1892

JONES, Arnold Hugh Martin, *Studies in Roman Government and Law*. Barnes & Noble, 1968, 241 str. ISBN 978-0631112907

KENT, Roland G. *Old Persian: Grammar, Texts, Lexicon*, American Oriental Society, 1953, 219 str.

KEPPIE, Lawrence J. F. *Colonisation and veteran settlement in Italy, 47–14 BC*. British School at Rome, 1983, str. 233, ISBN 9780904152067

LACEY, William Kirkpatrick *Augustus and the Principate: The Evolution of the System*, Francis Cairns, 1996, 245 str. ISBN 9780905205915

LEVICK, Barbara *Roman Colonies in Southern Asia Minor*, Clarendon P., 1967, 256 str. ISBN 9780198142591

MITCHELL, Stephen; WAELKENS Marc. *Pisidian Antioch: The Site and its Monuments*. ISD LLC, 1998. 249 str. ISBN 9781905125753

NICOLET, Claude *Space, Geography and Politics in the Early Roman Empire*. University of Michigan Press, 1991. 230 str. ISBN 978-0472036233

RAMAGE, Edwin S. *The Nature and Purpose of Augustus' „Res gestae“*. F. Steiner Verlag Wiesbaden, 1987. 168 str. ISBN 9783515048927

REGARD, Paul F. „*La version grecque du Monument d'Ancyre*“. *Revue des Études Anciennes* 26: 147–61

RICH, John *Augustus, war and peace, The Representation and Perception of Imperial Power* (ed. L. de Blois et al.), str. 329-57, 2003 ISBN 978-9050633888

RIDLEY, Ronald T. *The Emperor's retrospect: Augustus' Res gestae in epigraphy, historiography and commentary*. University of Michigan Press, 2003. 251 str. ISBN 90-429-1347-9

ROBINSON, David M. *The Res Gestae Divi Augusti as Recorded on the Monumentum Antiochenum*, *The American Journal of Philology* 47, 1926, str. 1–54

Roman Imperial Coinage I, vol. I., ed. Donald Atkinson, London, 1923

SCHEID, John *Res gestae divi Augusti: Hauts faits du divin Auguste*. Paris: Les Belles Lettres,

2007. 390 str. ISBN 978-2-251-01446-3

SCOTT, Kenneth. "Chapter IX of the *Res Gestae* and the Ruler Cult." *Classical Philology*, vol. 27, no. 3, 1932, str. 284–287

SEAGER, Robin *Factio: Some observations*, *The Journal of Roman Studies* 62 (1972): str 53–58

SWAN, Peter Michael *The Augustan Succession: An Historical Commentary on Cassius Dio's Roman History Books 55-56 (9 B.C.-A.D. 14)*, Oxford University Press, 2004, 428 str. ISBN 9780195167740

YAVETZ, Zvi *The Res Gestae and Augustus's public image*, *Caesar Augustus: Seven Aspects* (ed. Millar F., Segal E.), str. 1–36, 1984, ISBN 9780198048586

ZANKER, Paul *The Power of Images in the Age of Augustus*, University of Michigan Press, 1989. 396 str. ISBN 9780472101016